

અનુક્રમણિકા

1. માબાપની અદબ.....	4
2. માબાપ તરફના આપણા હક અને તેમના તરફની આપણી ફરજો.....	9
3. અદબ - ભાગ 1.....	20
4. અદબ - ભાગ 2.....	25
5. અદબ - ભાગ 3.....	31
6. પોશાક પહેરવાના આદાબ.....	36
7. ઉદારતા.....	39
8. તકબ્બુર અને વિનમ્રતા.....	41
9. મોહતાજો સાથે હમદદી.....	47
10. ઈર્ષા.....	49
11. પોતાને તુરુદ્ધ ગણી લેવું.....	55
12. મુસીબતમાં ફરિયાદ કરવી.....	59
13. પોતાની ફરજને છોડી દેવી.....	64
14. નામહેરમ સ્ત્રી કે પુરુષને જોવાં.....	66
15. સબ્ર.....	70

સબક 1 : માબાપની અદબ

મોટી ઉંમરના પુરૂષો અને સ્ત્રીઓ પોતાનું ધ્યાન પોતે રાખી શકે છે. તેઓ મહેનત કરે છે, કમાય છે, અનાજ અને કપડાં ખરીદે છે, બીલ ભરે છે અને પોતાના ઘરનું ધ્યાન પોતે રાખે છે.

પરંતુ આપણે શું ?

શું આપણે મહેનત કરીને પૈસા કમાઈ શકીએ છીએ ? શું આપણે પોતે અનાજ ખરીદી શકીએ છીએ અને ભાડું આપી શકીએ છીએ ? આપણે ઉંમરમાં નાના છીએ અને માબાપની દેખરેખમાં છીએ.

આપણે આપણું ધ્યાન દરેક બાબતમાં રાખી શકતા નથી. તો આપણું ધ્યાન કોણ રાખે છે ? આપણાં માબાપ જ ને ? આપણા માબાપ આપણી પાછળ આટલી બધી મહેનત શા માટે કરે છે ? એટલા માટે કે આપણે તેમની ઓલાદ છીએ અને તેઓ આપણી સાથે મોહબ્બત કરે છે અને તેઓ ઈચ્છે છે કે આપણે સ્વચ્છ અને સારા સંસ્કારવાળા બનીએ. તેઓ આપણી પાછળ આપણને સારા માણસ બનાવવા માટે આટલી બધી મહેનત કરે છે. તો શું આપણે પણ તેમની સાથે મોહબ્બત, તેમની અદબ અને તેમનું આજ્ઞાપાલન ન કરવું જોઈએ ?

આપણા માબાપે આપણો ઉછેર કર્યો, તેઓ આપણા માટે જીવ્યાં, તેમણે આપણને મોહબ્બત આપી અને આપણી દેખરેખ રાખી. તેમણે આપણને ખરા અને ખોટાની સમજણ આપી. તેમણે આપણને ભોજન આપ્યું. ક્યારેક એવો સમય આવતો કે જ્યારે એક જ માણસનું ભોજન વધ્યું હોય તો તેઓ પોતે ન જમીને આપણને જમાડ્યા. આપણી માતાએ આપણો ભાર નવ મહિના સુધી દિવસ ને રાત ઉપાડ્યો અને પછી આપણો જન્મ થયો.

આ જ કારણે ઈસ્લામ કહે છે, “માના કદમોની નીચે જન્નત છે.”

તેનો અર્થ એ કે જો તમે તમારી માતાને નારાજ કરી દો તો તમને કદીય જન્નત નહીં મળે.

આ વાત ફરીથી દોહરાવવામાં આવે છે. જ્યારે અલ્લાહ પોતાના એક નબીને ફરમાવે છે, “મને કસમ છે મારી ઈજ્જતની કે જે કોઈ તેના માબાપનું આજ્ઞાપાલન નહીં કરે તો, જો તે મારી સામે નબીઓના આમાલ લઈને આવશે તો પણ હું તેમને કબૂલ નહીં કરું.”

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૫, સૂરએ નિસા, સૂરા-૪, આયત-૩૬

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ۚ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا

(અલ્લાહની ઇબાદત કરો અને તેની સાથે કોઈને શરીક ન કરો, અને તમારા માબાપ સાથે
એહસાન કરો.)

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૫, સૂરએ બની ઇસરાઈલ, સૂરા-૧૭, આયત-૨૩, ૨૪

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۖ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ
الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا
قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَخَفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ
ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْنِي صَغِيرًا ۖ ﴿٢٤﴾

(અને તારા રબે ફેસલો કરી દીધો છે કે તમે તેના સિવાય કોઈની ઇબાદત ન કરો અને માબાપ
સાથે એહસાન કરો. તે છતાંય કે તારી સામે બન્નેમાંથી કોઈ એક અથવા બન્ને વૃધ્ધાવસ્થા સુધી
પહોંચે તો પણ એ બન્નેની સામે ઉફ ન કહે અને તે બન્નેને ઠપકો ન આપે અને તે બન્નેની સાથે
સમ્માનનીય વાતો કર અને તે બન્ને માટે રહેમદિલી વડે વિનમ્રતાની પાંખો ફેલાવી દે અને કહે,
મારા રબ ! તે બન્ને ઉપર રહેમ કર એવી જ રીતે કે જેવી રીતે તે બન્નેએ બાળપણમાં મારું
પાલનપોષણ કર્યું.)

કુરઆને મજીદમાં માબાપ વિષે આટલી બધી જગ્યાએ શા માટે આવ્યું છે ? એટલા માટે કે માબાપ બાળકોના ઉછેરમાં ઘણો મહત્ત્વનો ભાગ ભજવે છે.

રસૂલુલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “માબાપની જવાબદારી તેમની ઓલાદ પ્રત્યે એવી જ હોય છે કે જેવી ઓલાદની જવાબદારી માબાપ પ્રત્યે હોય છે.”

અલ્લાહ તેવા લોકો ઉપર રહેમત વરસાવે છે કે જેઓ જે નેકીઓ પોતે કરતા હોય છે એવી જ નેકીઓ બાળકોને કરવામાં તેમની મદદ કરે છે.

ઈસ્લામ આપણા બાળપણમાં આવી તાલીમને ઘણી મહત્ત્વની માને છે કારણ કે બાળકનો નફ્સ કોઈ પણ વસ્તુના પ્રભાવમાં જલ્દી આવી જાય છે.

મૌલા અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “બાળકોને શિખવાડવામાં આવેલી વસ્તુઓની અસર તેમના દિલો ઉપર એવી રીતે પડી જાય છે કે જેવી રીતે નંગ ઉપર કોતરેલી છાપ તેની ઉપર પડી જાય છે.

કુરઆને મજીદમાં માબાપ વિષે એક દુઆ આવી રીતે આવેલી છે :

પારા-૧૫, સૂરએ બની ઈસરાઈલ, સૂરા-૧૭, આયત-૨૪

رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْنِي صَغِيرًا

(મારા રબ ! તે બન્ને ઉપર રહેમ કર એવી જ રીતે કે જેવી રીતે બાળપણમાં બન્નેએ મારું

પાલનપોષણ કર્યું.)

સબક 2 : માબાપ તરફના આપણા હક અને તેમના તરફની આપણી ફરજો

માબાપની અદબ કરવાની ઘણી બધી રીતો છે.

કેટલીક રીતો આ પ્રમાણે છે :

- તેમની સાથે વિનમ્રતાથી વાત કરો.
- તેમના અવાજ કરતાં તમારો અવાજ મોટો ન કરો.
- તેમની જરૂરિયાત પૂરી કરો.
- તેમનો શુક્રિયા અદા કરો અને તેમના માટે દુઆ માગો.
- તેઓ ઊભેલાં હોય તો તમે બેસો નહીં.
- તેમની રજા લીધા વગર તેમની આગળ ચાલો નહીં.
- જ્યારે તેઓ વાત કરતાં હોય ત્યારે બોલવાનું શરૂ ન કરો.
- બીજા લોકો સામે તેમની ભૂલો ન સુધારો.
- તેમને નારાજ ન કરો અથવા તેમને ગુસ્સે ન કરો.
- તેમને કદીય અપમાનિત ન કરો. એમની સામે દલીલબાજી ન કરો અને મોટા અવાજે તેમને ઠપકો ન આપો.
- તેમનું દિલ ન દુઃખાવો, જો તે મુસલમાન ન હોય તો પણ.

રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “જે કોઈ તેના માબાપને દુઃખ પહોંચાડે છે તે મને દુઃખ પહોંચાડે છે અને જે કોઈ મને દુઃખ પહોંચાડે છે તે અલ્લાહને દુઃખ પહોંચાડે છે અને જે કોઈ અલ્લાહને દુઃખ પહોંચાડે છે તેના ઉપર તૌરાત, ઈન્જીલ, ઝબૂર અને કુરઆનમાં લાનત છે.”

જ્યારે તમે સવારે ઊઠો તો પહેલું જે કામ કરો તે માબાપને ‘અસ્સલામો અલૈકુમ’ કહેવાનું હોવું જોઈએ.

જો તમારા માબાપ તમને કોઈ કામ સોંપે, જેવું કે બજાર જવાનું, તો તમારે તેમના ઉપર એ વાત જાહેર થવી ન જોઈએ કે તમે થાકેલા છો. તમારે કદીય તમારા માબાપને કંટાળાભરેલી દ્રષ્ટિએ ન જોવાં જોઈએ.

એટલા જ માટે કહેવામાં આવે છે કે તમારા માબાપના ચહેરાને સન્માનની સાથે જોવા કા’બાને જોવા સમાન છે અને બન્નેનો સવાબ સરખો છે.

હઝરત ઈમામ ઝૈનુલ આબેદીન (અ.)ની માબાપ વિષેની દુઆ આ મુજબ છે :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(નામ વડે અલ્લાહના કે જે રહમાન અને રહીમ છે.)

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ وَأَهْلِ بَيْتِهِ الطَّاهِرِينَ،

(યા અલ્લાહ ! તારા ખાસ બંદા અને રસૂલ હઝરત મોહંમદ મુસ્તફા (સ.) પર અને તેમના પાક

અને પવિત્ર વંશજો પર રહેમત વરસાવજે.

وَاخْصُصْهُمْ بِأَفْضَلِ صَلَوَاتِكَ وَرَحْمَتِكَ وَبَرَكَاتِكَ وَسَلَامِكَ، وَاخْصُصْ

અને તેમને સર્વશ્રેષ્ઠ રહેમત, બરકત અને દુરુદો સલામની સાથે ખાસ શ્રેષ્ઠતા અર્પણ કર.

اللَّهُمَّ وَالِدَيَّ بِأَكْرَمَةِ لَدَيْكَ وَأَصْلُوهُ مِنْكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ،

યા અલ્લાહ ! મારા માબાપને પણ તારા તરફથી સન્માન અને પ્રતિષ્ઠા તેમજ તારી રહેમતથી

વિશેષતા અતા ફરમાવ, હે સર્વ દયાળુઓમાં સૌથી વધુ દયા કરનાર !

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَالْهِنِّيْ عِلْمَ مَا يَجِبُ لَهُمَا عَلَى الْهَامَا،

યા અલ્લાહ ! મોહંમદ (સ.) અને તેમના વંશજો પર રહેમત વરસાવજે. તેમના જે હક્કો મારા

પર વાજીબ છે, તેનું ઈલ્મ ઈલ્હામ મારફત મને અર્પણ કર.

وَاجْمَعْ لِيْ عِلْمَ ذَالِكَ كُلِّهِ تَمَامًا،

અને એ સઘળાં વાજિબ કાર્યોનું ઈલ્મ પણ વધારો ઘટાડો કર્યા વગર મારા માટે મળવાપાત્ર
બનાવી દે.

ثُمَّ اسْتَعِِلْنِي بِمَا تُلْهِمُنِي مِنْهُ،

પછી તું મને દિવ્ય પ્રેરણા મારફત જે કંઈ બતાવે તેનો પાબંદ બનાવી દે.

وَوَفَّقْنِي لِلنُّفُودِ فِيمَا تُبْصِرُنِي مِنْ عِلْمِهِ، حَتَّى لَا يَفُوتَنِي اسْتِعْمَالُ شَيْءٍ
عَلَّمْتَنِيهِ،

અને એ સંદર્ભમાં જે ઈલ્મ મને અતા ફરમાવે તેનો હું ફરમાબરદાર બની જાઉં એવી મહેરબાની
કરજે જેથી જેની તાલીમ તેં મને આપી છે, તેમાંથી કોઈ બાબત અમલ કર્યા વગર રહી ન જાય.

وَلَا تَتَّقُلْ أَرْكَانِي عَنِ الْخُفُوفِ فِيمَا أَلْهَمْتَنِيهِ،

અને જે ફરમાબરદારી કરવાનું તેં મને બતાવ્યું છે, તે કરવાથી મારા હાથપગ દુઃખતા ન થઈ જાય.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ كَمَا شَرَّفْتَنَا بِهِ،

યા અલ્લાહ ! મોહંમદ (સ.) અને તેમના વંશજો પર રહેમત વરસાવજે કેમકે તેમની તરફ અમને

સમર્પિત કરીને તેં શ્રેષ્ઠતા આપી છે.

وَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ كَمَا أَوْجَبْتَ لَنَا الْحَقَّ عَلَى الْخَلْقِ بِسَبَبِهِ،

અને મોહમદ (સ.) અને તેમના વંશજો પર રહેમત વરસાવજે, કેમકે તેમના કારણે જ તેં અમને

લોકો પર અધિકાર આપ્યો છે.

اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي أَحَابُهُمَا هَيْبَةَ السُّلْطَانِ الْعُسُوفِ،

અય અલ્લાહ ! મને એવો બનાવી દે કે હું એ બન્નેથી એટલો ડરું જેવી રીતે લોકો કોઈ જાલિમ

બાદશાહથી ડરતા હોય છે.

وَأَبْرُهُمَا بِرَّ الْأُمِّ الرَّءُوفِ،

અને તેમના પર એવો મહેરબાન બની રહું કે જેવી રીતે કોઈ મહેરબાન માતા (પોતાના સંતાનો

પર) મહેરબાની વરસાવતી હોય છે.

وَاجْعَلْ طَاعَتِي لَوَالِدَيَّ وَبِرِّي بِهِمَا أَقْرَبَ لِعَيْنِي مِنْ رَقْدَةِ الْوَسْطَانِ،

وَأَثْلَجْ لَصَدْرِي مِنْ شَرِّبَةِ الظَّنِّانِ،

ઊંઘથી ભારે થયેલી આંખોમાં ઊંઘ માણસને જેટલો નશાકારક બનાવી શકે છે તેનાથી વધુ નશાકારક મારી નજરમાં તેમની ફરમાબરદારી અને તેમની સાથેના સારા વ્યવહારને બનાવી દેજે.

તેમજ એક તરસ્યા માટે પાણીનો એક ઘૂંટડો જેટલા હર્ષનું કારણ બની શકે છે તેનાથી વધુ હર્ષનું

કારણ મારા હૃદય અને આત્મા માટે બનાવી દેજે.

حَتَّى أُوثِرَ عَلَى هَوَايَ هَوَاهُمَا، وَأُقَدِّمُ عَلَى رِضَايَ رِضَاهُمَا، وَأَسْتَكَثِّرَ
بِرَّهُمَا بِيَّ وَإِنْ قَلَّ، وَأَسْتَقِلَّ بِرِّي بِهِمَا وَإِنْ كَثُرَ،

જેથી હું મારી ઈચ્છાઓ કરતાં તેમની ઈચ્છાઓને પ્રથમ પ્રાથમિકતા આપું અને મારા આનંદ કરતાં તેમના આનંદને અધિક સમજું અને તેમણે મારા પર કરેલા થોડા ઉપકારને પણ હું વધારે સમજું અને એમની સાથે હું જે સારો વ્યવહાર કરું તે વધારે હોય તો પણ ઓછો સમજું.

اللَّهُمَّ خَفِّضْ لَهُمَا صَوْتِي، وَأَطِبْ لَهُمَا كَلَامِي، وَالْإِنْ لَهُمَا عَرِيكَتِي،
وَاعْطِفْ عَلَيْهِمَا قَلْبِي، وَصَيِّرْنِي بِهِمَا رَفِيقًا، وَعَلَيْهِمَا شَفِيقًا،

અય અલ્લાહ ! મારા અવાજને તેમની સામે ધીમો, મારી વાણીને તેમના માટે મનપસંદ, મારા સ્વભાવને તેમની સામે નમ્ર અને મને મહેરબાનીથી વર્તનાર બનાવી દે.

اللَّهُمَّ اشْكُرْ لَهُمَا تَرْبِيَّتِي، وَاثْبُتْهُمَا عَلَى تَكْرِمَتِي، وَاحْفَظْ لَهُمَا
مَا حَفِظَاهُ مِنِّي فِي صَغُرِي،

અય અલ્લાહ ! મારો તર્બિયત કરવા બદલ તેમને શ્રેષ્ઠ બદલો આપજે અને મારી સુંદર દેખરેખ રાખવા બદલ તેમને સવાબ અને બદલો અર્પણ કરજે, મારી બાલ્યાવસ્થામાં મારી સારસંભાળ લેવા બદલ તેમને ઈનામ આપજે.

اَللّٰهُمَّ وَمَا مَسَّهَا مِنِّيْ مِنْ اَزًى، اَوْ خَلَصَ اِلَيْهَا عَنِّيْ مِنْ مَّكْرُوْهِ،
 اَوْ ضَاعَ قَبْلِيْ لَهَا مِنْ حَقٍّ، فَاجْعَلْهُ حِطَّةً لِّذُنُوْبِهِمَا، وَعُلُوًّا فِى
 دَرَجَاتِهِمَا، وَزِيَادَةً فِىْ حَسَنَاتِهِمَا،

અય અલ્લાહ ! મારા તરફથી જો કોઈ તકલીફ તેમને પડી હોય અથવા મારા તરફથી કોઈ મફત્ત
 કાર્ય થઈ ગયું હોય અથવા તો તેમનો હક અદા કરવામાં મારાથી કોઈ શરતચૂક થઈ ગઈ હોય તો
 તેને મારા માબાપના ગુનાઓનો કક્કારો, તેમના દરજ્જાઓમાં બુલંદી અને તેમની નેકીઓમાં
 વધારો થવાનું કારણ બનાવી દેજે.

يَا مُبَدِّلَ السَّيِّئَاتِ بِأَضْعَافِهَا مِنَ الْحَسَنَاتِ،

અય ખરાબ કાર્યોને અનેક ગણી નેકીઓથી બદલી નાખનાર !

اَللّٰهُمَّ وَمَا تَعَدَّيَا عَلَيَّ فِيْهِ مِنْ قَوْلٍ، اَوْ اَسْرَفَا عَلَيَّ فِيْهِ مِنْ فِعْلٍ، اَوْ
 ضَيَّعَا لِيْ مِنْ حَقٍّ، اَوْ قَصَّرَا بِيْ عَنْهُ مِنْ وَّاجِبٍ، فَقَدْ وَهَبْتُهُ لَهَا،
 وَجَدْتُ بِهٖ عَلَيْهَا، وَرَغِبْتُ اِلَيْكَ فِىْ وَضْعِ تَبِعَتِهِ عَنْهَا، فَاِنِّيْ لَا
 اَتَّهِمُهَا عَلٰى نَفْسِيْ، وَلَا اَسْتَبْطِئُهَا فِىْ بَرِّىْ، وَلَا اَكْرَهُ مَا تَوَلَّيَا
 مِنْ اَمْرِىْ،

અય અલ્લાહ ! જો કદાચ તેમણે મારી સાથેના વાર્તાલાપમાં કડક વલણે અપનાવ્યું હોય અથવા કોઈ કાર્યમાં અત્યાચાર કર્યો હોય અથવા તો તેમના ફરજપાલનમાં કોઈ ન્યૂનતા રાખી હોય તો હું તેમને માફ કરી દઉં છું અને તેને નેકી અને ઉપકારનું માધ્યમ બનાવું છું. હે પાલનહાર ! હું તારી સમક્ષ એવી ઈચ્છા પ્રગટ કરું છું કે આ બાબતમાં તું એમની પાસે કોઈ જવાબ માગીશ નહીં કેમકે મારા પક્ષે હું તેમની તરફ કોઈ પૂર્વગ્રહ ધરાવતો નથી અને ન તો મારા ઉછેરની બાબતમાં તેમને આળસુ માનું છું કે ન તો તેમની દેખરેખને નાપસંદ કરું છું.

يَا رَبِّ فَهْمًا أَوْ جَبُّ حَقًّا عَلَى، وَأَقْدَمُ احْسَانًا إِلَيَّ، وَأَعْظَمُ مِنَّةً لَدَيَّ

مِنْ أَنْ أَقَاصَّهُمَا بِعَدْلِ، أَوْ أَجَازِيَهُمَا عَلَى مِثْلِ،

યા રબ ! એટલા માટે કે તેમના હક્કો મારા પર જરૂરી અને અનિવાર્ય, તેમના ઉપકારો પરાપૂર્વથી ચાલ્યા આવતા અને તેમણે આપેલા પુરસ્કારો મહાન છે. તેઓ એના કરતાં વધારે ઉચ્ચતર છે કે હું તેમના વર્તનનો યોગ્ય બદલો ચૂકવી શકું અથવા તેના જેટલાં જ મૂલ્ય ચૂકવી શકું.

أَيْنَ إِذَا يَا إِلَهِي طَوْلُ شُغْلِهِمَا بِتَرْبِيَّتِي، وَأَيْنَ شِدَّةُ تَعَبِهِمَا فِي

حِرَاسَتِي، وَأَيْنَ اقْتَارُهُمَا عَلَى أَنْفُسِهِمَا لِلتَّوَسُّعَةِ عَلَيَّ، هَيْهَاتَ،

مَا يَسْتَوْفِيَانِ مِنِّي حَقَّهُمَا، وَلَا أَدْرِكُ مَا يَجِبُ عَلَيَّ لَهُمَا، وَلَا أَنَا بِقَاضٍ

وَضِيفَةً خِدْمَتِهِمَا،

જો કદાચ એવું કરી શકું તો, અય મારા મા'બૂદ ! મારા ઉછેરમાં હરેક પળે તેમનું મશગૂલ રહેવું, મારું લાલનપાલન કરવામાં તકલીફ અને મુશ્કેલીઓ વેઠવી અને પોતે દરિદ્રતા અને તંગીમાં જીવનનિર્વાહ કરીને તેમનું મારી સમૃદ્ધિની વ્યવસ્થા કરવાનું કાર્ય ક્યાં જશે ? વળી એવું તો કેવી રીતે બની શકે કે તેઓ પોતાના હક્કોનો બદલો મારી પાસેથી (પરત) મેળવી શકે ? અને ન તો હું પોતે જ તેમના હક્કો ચૂકવવાની જવાબદારીમાંથી છટકી શકું તેમ છું કે ન તો હું તેમની

સેવાની ફરજ અદા કરી શકું તેમ છું.

فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَأَعِنِّي يَا خَيْرَ مَنْ اسْتُعِينَ بِهِ، وَوَفِّقْنِي يَا أَهْدَى
مَنْ رُغِبَ إِلَيْهِ، وَلَا تَجْعَلْنِي فِي أَهْلِ الْعُقُوقِ لِلْأَبَاءِ وَالْأُمَّهَاتِ، يَوْمَ
تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ،

યા અલ્લાહ ! રહેમત વરસાવજે મોહંમદ (સ.) અને તેમના વંશજો પર અને મારી સહાયતા કર.

જેમની પાસેથી મદદ માગી શકાય છે તેમાં હે સર્વશ્રેષ્ઠ અલ્લાહ ! મને સામર્થ્ય આપ. જેમના તરફ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરી શકાય છે તેઓમાં હે સર્વાધિક માર્ગદર્શક ! જે દિવસે દરેક વ્યક્તિને તેના આમાલનો બદલો આપવામાં આવશે અને કોઈના પર અત્યાચાર નહીં કરવામાં આવે તે દિવસે તું અમને એ લોકોમાંથી ગણતો નહીં કે જેમને માબાપે તરછોડી દીધા હોય અથવા માબાપની

આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરનાર હોય.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَاٰلِهٖ وَذُرِّيَّتِهٖ، وَاخْصُصْ اَبَوَيَّ بِاَفْضَلِ مَا خَصَّصْتَ
بِهٖ اَبَاءَ عِبَادِكَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَاُمَّهَاتِهِمْ،

અય અલ્લાહ ! મોહંમદ (સ.) અને તેમના (પવિત્ર) વંશજો અને સંતાનો પર રહેમત વરસાવજે
અને મારા માબાપને, મોમિન બંદાઓના માબાપ કરતાં અધિક વિશેષ યોગ્યતા અર્પણ કરજે.

يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ، اَللّٰهُمَّ لَا تُنْسِنِيْ ذِكْرَهُمَا فِيْ اَدْبَارِ صَلَوَاتِيْ،
وَفِيْ اِنَّا مِنْ اَنَاءٍ لَّيْلِيْ، وَفِيْ كُلِّ سَاعَةٍ مِّنْ سَاعَاتِ نَهَارِيْ،

હે સર્વ દયાળુઓમાં સૌથી વધારે દયા કરનાર, અલ્લાહ ! નમાઝો પછી રાતની ઘડીઓમાં અને
દિવસની બધી જ પળોમાં કોઈ પણ સમયે તેમની યાદને ભૂલવા ન દેજે.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَاٰلِهٖ، وَاغْفِرْ لِيْ بِدُعَائِيْ لَهُمَا، وَاغْفِرْ لَهُمَا بِدِرِّهِمَا
بِيْ مَغْفِرَةٍ حَتْمًا، وَاَرْضْ عَنْهُمَا بِشَفَاعَتِيْ لَهُمَا رِضًى عَزْمًا، وَبَلِّغْهُمَا
بِاِكْرَامَةِ مَوَاطِنِ السَّلَامَةِ،

અય અલ્લાહ ! મોહંમદ (સ.) અને તેમના વંશજો પર રહેમત વરસાવજે અને મને તેમના હકમાં
દુઆ કરવાના કારણે અને તેમને મારી સાથે નેકી કરવાના કારણે ચોક્કસપણે માફ કરી દેજે અને
મારી ભલામણના કારણે એમની તરફ સંપૂર્ણ રીતે રાજી અને પ્રસન્ન થઈ જાજે અને તેમને માન
અને સન્માન સહિત સલામતીના દરવાજા સુધી પહોંચાડી દેજે.

اَللّٰهُمَّ وَاِنْ سَبَقَتْ مَغْفِرَتُكَ لِهَمَّا فَشَفِّعْهُمَا فِيَّ، وَاِنْ سَبَقَتْ مَغْفِرَتُكَ لِيْ
 فَشَفِّعْنِيْ فِيْهِمَا، حَتّٰى نَجْتَمِعَ بِرَأْفَتِكَ فِيْ دَارِ كِرَامَتِكَ وَمَحَلِّ مَغْفِرَتِكَ
 وَرَحْمَتِكَ، اِنَّكَ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ، وَالْمَنَّ الْقَدِيْمِ، وَاَنْتَ اَرْحَمُ
 الرَّاحِمِيْنَ،

અય અલ્લાહ ! જો કદાચ તું તેમને મારા પહેલાં માફ કરી દે તો તેમને મારી શફાઅત કરનાર
 બનાવજે અને જો કદાચ તું મને પહેલાં માફ કરી દે તો મને તેમના માટે શફાઅત કરનાર
 બનાવજે જેથી અમે બધા તારી મહેરબાની અને દયાના કારણે તારી શ્રેષ્ઠતાના ઘેર અને માફી
 અને રહેમતના દરવાજે એક સાથે ભેગા થઈએ. ખરેખર તું મહા દયાવાન, અનાદિકાળથી ઉપકાર
 કરનાર અને સર્વ દયાળુઓમાંથી સૌથી વધુ દયા કરનાર છે.)

સબક 3 : અદબ - ભાગ 1

કોઈની અદબ જાળવવી એટલે તેમની સાથે વિનમ્રતાપૂર્વક વર્તન કરવું. અદબ ઈસ્લામના પાયામાં છે અને ઈસ્લામી અખલાકનો સ્તંભ છે.

દરેક વસ્તુની અદબ કરવી જોઈએ કારણ કે દરેક વસ્તુનું સર્જન કોઈને કોઈ મક્સદ માટે થયું છે, અને આપણે એ મક્સદની અદબ કરવાની છે.

એક વખત અલ્લાહે તેના એક નબીને કહ્યું કે, “ધરતી ઉપર ફરીને સૌથી ખરાબ (સૌથી બેકાર) મખ્લૂકની શોધ કરો.” અલ્લાહના નબી તે વસ્તુની શોધમાં નીકળી પડ્યા.

તેમણે ઘણી બધી વસ્તુઓ જોઈ. છેવટે તેમને એક કૂતરો દેખાયો. એ કૂતરો ઘરડો અને અપંગ હતો. એના શરીર ઉપર જૂ પડેલી હતી અને તેની હાલત ખરાબ હતી.

અલ્લાહના નબીએ કૂતરાને જોઈને અલ્લાહને કહ્યું, “યા અલ્લાહ ! હું ધરતી ઉપર ઘણું ફર્યો અને ઘણાં બધાં દ્રશ્યો જોયાં કે જે મને ખરાબ લાગ્યાં, પરંતુ આ કૂતરો સૌથી વધારે ખરાબ છે. યા અલ્લાહ ! આ કૂતરાને જોઈ લીધા પછી પણ હું તારા હુકમ ઉપર અમલ કરી શક્યો નથી. હું એ વસ્તુને નકામી કઈ રીતે કહી શકું કે જેનું સર્જન તો કર્યું હોય ?”

અલ્લાહે ફરમાવ્યું કે, “હું તમને આ જ વાત શિખવાડવા માગતો હતો.”

કેટલીક વસ્તુઓ કે જેમની અદબ જાળવવી જરૂરી છે તે આ પ્રમાણે છે :

- અલ્લાહ
- અહલેબૈત (અ.)
- મસ્જિદ
- માબાપ
- વડીલો
- શિક્ષકો
- મજલિસો
- શરીઅત
- રોઝાઓ
- અઝાન
- પાડોશીઓ
- કુરઆને મજીદ
- મય્યત
- અપાહિજો (વિકલાંગ)

- અન્ય મઝહબ
- દેશના કાયદા

બધા જ પ્રકારની અદબમાં સૌથી મહત્વની અદબ આપણી આપણા ખાલિક અલ્લાહ પ્રત્યેની અદબ છે.

અલ્લાહ પ્રત્યેની અદબ :

અલ્લાહ આપણો ખાલિક એટલે કે સર્જક, રાઝિક એટલે કે રોજ આપનાર છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૨, સૂરએ હૂદ, સૂરા-૧૧, આયત-૬

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَ

مُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٦﴾

(અને જમીન ઉપર કોઈ પ્રાણી નથી, સિવાય કે અલ્લાહ ઉપર તેની રોજ ન હોય અને અલ્લાહ

તેના કાયમી ઠેકાણાને પણ જાણે છે અને તેની આરામની જગ્યાને પણ જાણે છે. બધું જ કિતાબે

મુબીનમાં છે.)

ઉપરોક્ત આયત પરથી આપણે કહી શકીએ છીએ કે આપણા પાલનહાર અલ્લાહની અદબ સૌથી વધારે જાળવવી જોઈએ કારણ કે તેણે જ આપણને જીવનશક્તિ આપેલ છે કે જેના આધારે આપણે શ્વાસ લઈએ છીએ, આપણું દિલ ધબકે છે, આપણે વિચારી શકીએ છીએ અને જીવી શકીએ છીએ.

આપણે અલ્લાહની અદબ કેવી રીતે જાળવવી ?

કુરઆનમાં લખાયેલી બધી જ વાજિબાત કે જે આપણા ફાયદા માટે છે, તેમના ઉપર અમલ કરીને અને અલ્લાહે આપણને જે જે નેઅમતો આપેલી છે, તેનો શુક્ર અદા કરીને આપણે અલ્લાહની અદબ કરી શકીએ છીએ.

અહલેબૈત (અ.)ની અદબ :

અહલેબૈત (અ.) એવા લોકો છે કે જેમને અલ્લાહે મોકલ્યા છે. પાક અને ગુનાઓથી માઅસૂમ છે. તેઓ ઈસ્લામના રક્ષક છે અને માનવજાત માટે અલ્લાહના હાદી છે કે જેઓ આપણને સાચા રસ્તાની હિદાયત કરે છે.

અલ્લાહ તરફથી જાણે આપણને તેમની ભેટ મળી હોય તેવી રીતે તેમની અદબ થવી જોઈએ અને તેમની અદબ એટલા માટે પણ થવી જોઈએ કે તેમણે આપણા સુધી સત્યને પહોંચાડવા માટે ઘણી બધી કુરબાનીઓ આપી છે.

આપણે આપણા છેલ્લા નબી હઝરત મોહંમદ (સ.)ની અદબ કરવી જોઈએ કારણ કે તેઓ ખાતેમુન્નબીયીન છે.

આપણે આપણા અઈમ્મા (અ.)ની પણ અદબ કરવી જોઈએ કારણ કે તેઓ આપણને રસૂલલ્લાહ (સ.)ની હદીસો વિસ્તારપૂર્વક સમજાવીને બતાવે છે.

આપણે બધા માઅસૂમીન (અ.)ની અદબ કરવી જોઈએ. ખાસ કરીને આપણા બારમા ઈમામ અલૈહિસ્સલામની, એટલા માટે નહીં કે બીજા ઈમામો કરતાં મહાન છે અથવા જુદા છે, પરંતુ એટલા માટે કે તેઓ આપણા જમાનાના ઈમામ છે.

તો હવેથી જ્યારે પણ આપણે સલામ અથવા ઝિયારત પઢીએ તો વિચારવું જોઈએ કે આપણે શું પઢી રહ્યા છીએ અને કોના માટે પઢી રહ્યા છીએ.

સબક 4 : અદબ - ભાગ 2

મજલિસોની, કુરઆનની અને અઝાનની અદબ :

કુરઆને મજીદમાં અન્ય ત્રણેય આસમાની કિતાબો તૌરાત, ઝબૂર અને ઇન્જીલની હિદાયતો સમાયેલી છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૭, સૂરએ અન્આમ, સૂરા-૬, આયત-૯૨

وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبْرَكٌ مُصَدِّقٌ لِّلَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ أُمَّ
الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَى
صَلَاتِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٩٢﴾

(અને આ કિતાબ કે જેને અમે નાઝિલ કરી છે બરકતવાળી છે, જે કાંઈ તેના પહેલાં છે તેની મુસદ્દિક (એટલે કે સમર્થન આપનાર) છે અને એટલા માટે છે કે તું ચેતવાણી આપે ‘ઉમ્મુલ કુરા’ને (શહેરોની માતા એટલે કે મક્કાને) અને જે કાંઈ તેની આજુબાજુ છે તેને અને જે લોકો આખેરત પર ઈમાન ધરાવે છે તે લોકો તેના (કિતાબના) ઉપર ઈમાન ધરાવે છે અને તેઓ પોતાની

નમાઝની હિફાઝત કરે છે.)

જ્યારે કુરઆને મજીદની તિલાવત થતી હોય તો આપણે શાંતિ જાળવવી જોઈએ. આપણે કુરઆને મજીદને બીજી કિતાબોની ઉપર રાખવું જોઈએ અને તેને અડકતાં કે તેની તિલાવત કરતાં પહેલાં વુઝૂ કરવું જોઈએ.

અઝાનની પણ આપણે એવી અદબ જાળવવી જોઈએ કે જેવી કુરઆનની જાળવીએ છીએ. રિવાયતમાં છે કે અઝાનના સમયે અથવા તો કુરઆનની તિલાવતના સમયે વાતચીત કરવી ૭૦ વર્ષનો સવાબ વેડફી નાખવા સમાન છે.

જ્યારે કોઈ પણ આલિમ મજલિસ પઢતો હોય તો તેની તરફ ધ્યાન આપવું એટલે તેની અદબ કરવી, એવો અર્થ થાય છે.

મજલિસ દરમિયાન વાતચીત કરવી ખરાબ ટેવ છે. જો મજલિસ કોઈ અન્ય ભાષામાં પઢાતી હોય તો પણ એને સમજવાની કોશિશ કરવી જોઈએ. જો તમે ન સમજી શકો તો તમે કોઈ કિતાબ લાવીને પઢી શકો છો અને જ્યારે ઘેર પાછા જાઓ તો તમારા માબાપને પૂછી લેવું જોઈએ કે મજલિસમાં શું પઢવામાં આવ્યું હતું.

વડીલોની અને પાડોશીઓની અદબ :

વડીલોની અદબ ઘણી જરૂરી છે. આપણને હંમેશાં કહેવામાં આવે છે કે વડીલોની અદબ એ સારી બાબત છે. તેમની અદબ કરવાની એક રીત એ છે કે તમે જ્યારે પણ તેમને જુઓ તો તેમને સલામ કરો, તેઓ તમને સલામ કહે તેની રાહ ન જુઓ, પરંતુ પહેલાં જ ‘અસ્સલામો અલૈકુમ’ કહી દો.

હંમેશાં તમારી એ જ કોશિશ રહેવી જોઈએ કે તમે લોકોને પહેલાં જ સલામ કરો કારણ કે રસૂલુલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “દસમાંથી નવ ભાગનો સવાબ સલામ કરનારાને જાય છે અને એક ભાગનો સવાબ સલામનો જવાબ આપનારને જાય છે.”

રસૂલુલ્લાહ (સ.)એ આપણને વડીલોની અદબ કરવાની હિદાયત કરી છે કારણ કે તેમને આપણા કરતાં નેકી કરવાનો વધુ સમય મળ્યો છે અને આપણને આપણા કરતાં નાની ઉંમરના લોકોની અદબ કરવાની પણ હિદાયત કરી છે કારણ કે તેમને આપણા કરતાં બધી કરવાનો ઓછો સમય મળ્યો છે અને આપણા જેટલી ઉંમરના લોકોની અદબ કરવાની પણ હિદાયત કરી છે કારણ કે આપણે તેમના ગુના વિષે નથી જાણતા, પરંતુ આપણા પોતાના ગુનાની આપણને ખબર છે.

વડીલોની અદબ કરવાની બીજી રીત તેમનું આજ્ઞાપાલન કરવાની છે.

અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે કે કોઈ પણ કોમનાં ઘરેણાં તેમના વડીલો છે. તેમના કારણે તે કોમને એટલી બધી બરકતો મળે છે કે જો યુવાનોને ખબર પડી જાય કે અલ્લાહ વડીલો સાથે કેટલી બધી મોહબ્બત કરે છે તો યુવાનો તેમના વડીલોને એક ક્ષણ માટે પણ એકલા ન પડવા દે.

પાડોશીઓની અદબ એટલે ફક્ત તમારા ઘરની આજુબાજુ રહેનારા લોકોની જ અદબ નહીં, પરંતુ તમારા ઘરથી ૪૦ ઘર સુધીના બધા લોકોની અદબ કરવી.

આપણે આપણા પાડોશીઓની સાથે રહેમદિલીથી વર્તવું જોઈએ અને આપણે એવાં કાર્યો ન કરવાં જોઈએ કે જેનાથી તેમને તકલીફ થાય. આપણે દરેક રીતે તેમની મદદ કરવી જોઈએ. દા.ત., સમયનો ભોગ આપીને અથવા જરૂર પડે તો આર્થિક મદદ કરીને.

રસૂલલ્લાહ (સ.) પોતાના પાડોશીઓ સાથે એટલી બધી રહેમદિલીથી વર્તતા હતા અને તેમણે આવું વર્તન એટલી બધી વખત કર્યું હતું કે તે સમયના મુસલમાનોને ચિંતા થવા લાગી કે તેમના ઉપર તેમની વસિયતમાં પાડોશીઓને શામિલ કરવું વાજિબ ન થઈ જાય.

પાક જગ્યાઓની અદબ :

દા.ત., માઅસૂમીન (અ.)ની કબર. પાક જગ્યાઓની એટલે કે માઅસૂમીન (અ.)ની કબરોની અદબ કરવી. એનો અર્થ એ કે ત્યાંની જિયારત કરવી અને ત્યાં જઈને પોતાની મુરાદો માગવી. આનું કારણ એ છે કે જો તમે કોઈ ઈમામ (અ.)ની કબર મુબારકની જિયારત કરો તો તમે તે ઈમામ (અ.) વિષે અને તેમણે અલ્લાહને આપેલી કુરબાની વિષે વિચાર કરતા થઈ જશો. આવી રીતે તમે અલ્લાહ વિષે વધારે વિચાર કરશો એટલે વધારે દિલથી દુઆ માગશો. આવી રીતે માગેલી દુઆઓ વધારે કબૂલ થાય છે.

જે ઝવ્વાર માઅસૂમીન (અ.)ની કબરોની જિયારત માટે જાય છે તેઓ એટલા માટે ત્યાં જાય છે કે તેમને ખબર હોય છે કે આવી જગ્યાની જિયારત કરવાથી અલ્લાહ તેમની બધી નેક મુરાદો પૂરી કરશે.

તે જગ્યાઓ પ્રત્યેની આપણી ફરજો આ પ્રમાણે છે :

- જો શક્ય હોય તો નિયમિત જિયારત કરતા રહેવી.
- જો જરૂર પડે તો તેમની સુરક્ષા કરવી.

મય્યતની અદબ :

મય્યતની અદબ કરવી દરેક મુસલમાન ઉપર ફરજ છે. મય્યત પછી મુસલમાનની હોય કે ગેરમુસલમાનની હોય.

જો મય્યત મુસલમાનની હોય તો તેના દફન પહેલાં કેટલીક ક્રિયાઓ કરવી જરૂરી થઈ જાય છે, જેવી કે ગુસ્લ, કફન, નમાઝે મય્યત, વગેરે.

મય્યતને ઉઠાવવામાં ઘણી ચોકસાઈ વર્તવી જોઈએ કારણ કે તેની રૂહ પીડાનો અનુભવ કરી જ શકે છે. મય્યતને હક છે કે કોઈ તેની ગીબત ન કરે. જો તમે કોઈ એવી મય્યત જુઓ કે જેના શરીર ઉપર ઘણા બધા ડાઘ હોય તો તમારે એ વાત બીજા લોકોને કરવી જોઈએ નહીં કારણ કે આવી રીતે તેની બેઅદબી થાય છે.

તમારે નિયમિત રીતે કબ્રસ્તાન જવું જોઈએ અને ત્યાં જઈને દફન થયેલાઓને સલામ કરવી જોઈએ. તમારે તેમના માટે કુરઆનની તિલાવત કરવી જોઈએ, દુઆ માગવી જોઈએ, નમાઝ પઢવી જોઈએ અને નેક કાર્યો કરવાં જોઈએ.

સબક 5 : અદબ - ભાગ 3

બીજા મઝહબોની અને ઈસ્લામી શરીઅતની અદબ :

બીજા મઝહબોની અદબ કરવી એ મુસલમાનની ફરજ છે. બીજા મઝહબોને ઊતારી પાડવા એ સારી વાત નથી, પરંતુ તેના બદલે આપણે બીજા લોકોને ઈસ્લામ સમજવામાં મદદ કરવી જોઈએ.

આપણે કદીય બીજા મઝહબોને અપમાનિત કરવા નહીં. બધા મુખ્ય મુખ્ય મઝહબો અલ્લાહ તરફથી જ આવેલા છે કારણ કે અલ્લાહ એક જ છે, પરંતુ તે બધા મઝહબોને તેમના માનનારાઓએ પોતાની ઈચ્છા મુજબ બદલી નાખ્યા છે.

આપણી અંદર દરેક મઝહબમાં સત્ય જોવાની આવડત હોવી જોઈએ અને દરેક મઝહબના સાચા અનુયાયીઓને ઈસ્લામનું સત્ય સમજાવવાની આવડત હોવી જોઈએ. આપણે કદીય પણ બીજા મઝહબોને અપમાનિત કરવા જોઈએ નહીં કારણ કે આવું કરવાથી બીજા મઝહબના અનુયાયીઓ બદલો લેવા માટે આપણા મઝહબને અપમાનિત કરશે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૭, સૂરા, સૂરએ અન્આમ, આયત-૧૦૮

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ
كَذَلِكَ زَيْنًا يَكُلُّ أُمَّةٌ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا

يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾

(અને તમે એ લોકોને કે જેઓ અલ્લાહ સિવાય બીજાની પાસે દુઆ માગે છે, તેમને અપશબ્દો ન કહો, નહીંતર તે લોકો અદાવતમાં અજ્ઞાનતાની સાથે અપશબ્દો કહેશે. આવી રીતે અમે બધી ઉમ્મતો માટે તેમનાં કાર્યોને આકર્ષક બનાવી દીધાં છે. છેવટે તેમના પાલનહાર તરફ તે લોકો પાછા આવવાના છે, પછી તેમને બતાવવામાં આવશે કે તેઓ શું કરી રહ્યા હતા.)

ઈસ્લામી શરીઅત મુસલમાનની જીવનશૈલી ઉપર અસર કરતા નિયમો છે. મુસલમાનની એક ફરજ એ પણ છે કે શરીઅતની અદબ કરે, તેના ઉપર અમલ કરે અને તેને સમજવાની પૂરી કોશિશ કરે.

જો શરીઅતનો કોઈ નિયમ એવો હોય કે જેમાં આપણને સમજણ ન પડતી હોય તો તેની મશકરી કરવા અથવા બેઅદબી કરવાને બદલે આપણે કોશિશ કરવી જોઈએ કે આપણે તેના ઉપર મનનમંથન કરીએ અને તેના ઊંડાણમાં જઈને તેનો મર્મ અને તેનો અર્થ સમજીએ.

અપાહિજ લોકોની અદબ :

અપાહિજ લોકો તેને કહેવાય છે કે જેમના શરીરમાં એવી કોઈ ખામી હોય કે જે તેમને કેટલાંક કાર્યોમાં બીજા લોકોની જેમ કુશળતાથી કરવામાં અવરોધરૂપ થતી હોય. અપાહિજ લોકોની અદબ કરવી એટલે તેમને પણ ઈન્સાનનો દરજ્જો આપવો, તેમની સાથે સદ્ભાવથી વર્તન કરવું અને તેમના કાર્યોમાં તેમની મદદ કરવી.

તેમના પ્રત્યે આપણી ફરજ એ છે કે આપણે તેમની સંભાળ રાખીએ અને તેમની જરૂરિયાતો પૂરી કરીએ કે જેથી તેઓ શક્ય હોય તેટલી સહેલાઈથી જીવન જીવી શકે કારણ કે આપણા અને તેમના શરીરમાં ફેર હોઈ શકે છે, પરંતુ તેમની રૂલ તો આપણા જેવી જ છે.

અપાહિજ લોકો ઉપર અફસોસ કરવો જોઈએ નહીં કારણ કે તેમને તમારા અફસોસની જરૂર નથી. તેઓ આપણા જેવા જ સારા છે. જો તેમને કોઈ વસ્તુની જરૂર છે તો તે છે સદ્વ્યવહારની. જો તમે તેમના ઉપર અફસોસ કરશો તો તેમની અંદર હીનતાની ભાવના પેદા થશે. આપણે હંમેશાં તેમને આપણી બરોબરીમાં રાખવા જોઈએ.

શિક્ષકોની અદબ :

શિક્ષકની અદબ એટલી જ કરવી જોઈએ કે જેટલી તમે તમારા માબાપની કરો છો. જે માણસ તમને ભણાવી રહ્યો છે તે તમને દોલત કરતાં પણ વધારે કિંમતી વસ્તુ આપી રહ્યો છે કારણ કે ઈલ્મ એ સૌથી મોટો ખજાનો છે.

આપણે કદીય પણ શિક્ષકને અપમાનિત કરવા જોઈએ નહીં અને તેમની હાજરીમાં ખૂબ ઓછી વાતચીત કરવી જોઈએ.

બધા નબીઓ (અ.) અને અઈમ્મા (અ.) પણ શિક્ષકો અને માર્ગદર્શકો હતા.

તમારા માબાપ પણ તમારા શિક્ષકો છે કારણ કે તેઓ તમારા ઉછેરમાં કેટલો બધો સમય આપે છે ! તમારે તમારા શિક્ષકોનું એવું જ આજ્ઞાપાલન કરવું જોઈએ કે જેવું તમે તમારા માબાપનું આજ્ઞાપાલન કરો છો.

તમારા શિક્ષકોની હાજરીમાં ઊભા રહીને અને તેઓ બોલી રહ્યા હોય ત્યારે શાંતિથી સાંભળીને તેમની અદબ કરવી જોઈએ. તમારે શિક્ષકોથી વધુને વધુ ફાયદો ઉઠાવવો જોઈએ અને તેઓ હાજર હોય ત્યારે તેમને પ્રશ્નો પૂછવા જોઈએ.

બધા શિક્ષકો માટે આવું કરવું તમારા ઉપર ફરજ છે, પછી તેઓ મદ્રેસાના હોય, સ્કૂલના હોય કે અન્ય કોઈ જગ્યાના હોય.

દેશના કાયદાની અદબ :

મુસલમાન જે પણ દેશમાં રહેતો હોય, ત્યાંના કાયદાની અદબ કરવી તેના ઉપર ફરજ છે, પછી તે દેશ મુસ્લિમ દેશ હોય કે પછી ન હોય. જો તમે દેશના કાયદા ઉપર અમલ ન કરી શકતા હો અને તમે કોઈ પણ વાજબી રીતે કાયદાને બદલી ન શકતા હો. દા.ત., સંસદ વડે, તો તમારે કોઈ બીજા દેશમાં ચાલ્યા જવું જોઈએ.

જો કે તેનો અર્થ એવો નથી કે દેશના કાયદા ઉપર અમલ કરવામાં આપણે શરીઅતની વાતો જ ભૂલી જઈએ કારણ કે શરીઅત કોઈ દેશ પૂરતી સીમિત નથી, પરંતુ વિશ્વવ્યાપી છે અને બધા મુસલમાનોએ તેની ઉપર અમલ કરતા રહેવું જોઈએ.

સબક 6 : પોષાક પહેરવાના આદાબ

લોકો ઘણા બધા કારણોસર પોષાક પહેરે છે :

- શરીરને ઢાંકવા.
- ઠંડીથી બચવા.
- સ્માર્ટ દેખાવા.

આ બધાં કારણો બરાબર છે, પરંતુ કેટલાક લોકો વટ મારવા, આકર્ષક બનવા વસ્ત્રો પહેરે છે કે જેથી લોકોની નજર તેમના પરથી ખસે નહીં.

આ યોગ્ય નથી કારણ કે આવી રીતે લોકોનું ધ્યાન તમારા શરીર તરફ જાય છે એટલા માટે જ તમે પોષાક પહેરી રહ્યા છો.

એક હદીસમાં છે કે જો કોઈ માણસ સારાં વસ્ત્રો પહેરે અને પછી બીજા લોકો ઉપર પોતાના વસ્ત્રોના કારણે અભિમાન કરે તો તેના ઉપર દોઝખની એક જવાબ આવી પડશે અને તે તેની અંદર ક્યામતના દિવસ સુધી ઝોલાં ખાતો રહેશે.

આનો અર્થ એ કે તેને તેના અભિમાનની થોડી સજા દુનિયામાં પણ ભોગવવાની રહેશે એટલે કે તેના દુન્યવી જીવનનો કેટલોક ભાગ પણ દોઝખ બની જશે.

આ સજા મિત્રોના દૂર થઈ જવાના સ્વરૂપમાં અથવા તો ખુશીઓ છીનવાઈ જવાના સ્વરૂપમાં અથવા તો અસંતોષના સ્વરૂપમાં મળશે.

તમારું શરીર કિંમતી અને ખાનગી છે. તમારા શરીરને અલ્લાહે તમને કાળજી રાખવા ખાતર સોંપેલું છે. તમારે તેનો દુરુપયોગ કરવો જોઈએ નહીં અને તેનો ઉપયોગ બીજાને દેખાડવા ખાતર કરવો જોઈએ નહીં.

જુઓ, કોઈ વસ્તુ કિંમતી અને મહત્ત્વની હોય તો તેનું રક્ષણ કરવું જોઈએ અને તેને લોકોથી દૂર રાખવી જોઈએ જેથી લોકો તેને નુકસાન ન પહોંચાડે, પરંતુ જો કોઈ વસ્તુ સસ્તી હશે તો તેને બધા લોકોને જોવા માટે અને કોઈ ઉપયોગ કરવા માટે બધા લોકોમાં છોડી દેવામાં આવશે અને કોઈ તેની કાળજી લેશે નહીં.

કઈ વસ્તુ તમારા શરીર કરતાં વધારે કિંમતી છે ? જો તમારે તમારા શરીરની અદબ જાળવવી હોય તો તમારે એવી રીતે પોષાક પહેરવો જોઈએ કે તેમાંથી જરૂર કરતાં વધારે ન દેખાય.

જ્યારે તમે પોષાક પહેરો તો ધ્યાન રાખો કે એટલો બધો તંગ પોષાક ન પહેરો કે જેથી તમારા શરીરનો આકાર દેખાય. બીજું એ કે તમારે એ ધ્યાન રાખવું જોઈએ કે તમે કઈ જગ્યાએ કેવાં વસ્ત્રો પહેરો છો.

જો તમે બ્રિટનની રાણીના મહેલમાં જાઓ તો તમે જીન્સ પહેરીને નહીં જાઓ, તો પછી મસ્જિદમાં અલ્લાહની કુર્બતમાં જીન્સ પહેરીને શા માટે જવું જોઈએ ?

તમે ઘરમાં હો અથવા ફરવા જાઓ તો ભલે જીન્સ પહેરો, પરંતુ કોશિશ કરો કે મસ્જિદ જેવી જગ્યામાં જીન્સ પહેરીને ન જાઓ. આવું એટલા માટે કે કેટલાંક વસ્ત્રો સન્માનનીય હોય છે અને કેટલાંક નહીં.

તમે ઘરમાં હો તો પણ ધ્યાન રાખો કે તમે વ્યવસ્થિત રીતે પોષાક પહેરેલો છે કે નહીં ઘરની અંદર શર્ટ વગર હરવું ફરવું અથવા તો ચડ્ડી અથવા અંડરવેરમાં ફરવું બદ્ અખલાકી ગણાય છે. આ વાત કદાચ રમૂજ લાગતી હોય, પરંતુ ઘણા બધા લોકો આવું કરે છે.

જો તમે તમારા જ શરીરને સસ્તુ માની લેશો તો પછી બીજા લોકો તમને સસ્તા અને નકામા માની લે તો પછી ફરિયાદ કરતા નહીં.

સબક 7 : ઉદારતા

ઉદારતા (સખાવત) એટલે તમારી પાસે જેટલું છે તેમાંથી લોકોને ઓછું નહીં, પરંતુ ઘણું બધું આપી દેવું.

સખાવત કરવાની ઘણી બધી રીતો છે.

કેટલીક આ પ્રમાણે છે :

- સખાવતી દાન કરવું.
- ગરીબોને ભોજન આપવું.
- બીજાની મદદ માટે સમય ફાળવવો.

સખાવત કરવા માટે તમારી પાસે પૈસા હોવા જરૂરી નથી. તમે લોકોની મદદ કરવા માટે સમય ફાળવીને પણ સખાવત કરી શકો છો.

બાળકો અને નવયુવાનો આવું સમજતા હોય છે કે સખાવત કરવા માટે વડીલ હોવું જરૂરી છે. આ વાત સાચી નથી. જો કોઈ બાળક સખાવત કરે તો અલ્લાહને તે વધારે પસંદ છે એના કરતાં કે કોઈ મોટી ઉંમરનો માણસ એ જ સખાવત કરે.

તે એટલા માટે કે બાળક પોતે કમાતું નથી અને તેની પાસે કોઈ પણ વસ્તુ વધારે નથી, માટે જે પણ વસ્તુ તે સખાવતમાં આપે તે વસ્તુ તેના માટે વડીલ કરતાં વધારે કિંમતી હશે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૩૦, સૂરએ લૈલ, સૂરા-૮૨, આયત-૫ થી ૭

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى ۖ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ۖ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى ۖ

(તો પછી તેના વિષે કે જેણે બક્ષિસ કરી અને તકવો કર્યો અને સારપની તસ્દીક કરી તો અમે તેના

માટે સહેલી કરી દઈશું સહેલાઈને.)

રસૂલલ્લાહ (સ.)ની હદીસ છે કે, “સખી માણસ અલ્લાહનો મિત્ર છે અને કંજૂસ માણસ અલ્લાહનો દુશ્મન છે.”

ઉપરોક્ત હદીસ પરથી તમને શું સમજાય છે ?

સબક 8 : તકબ્બુર અને વિનમ્રતા

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧, સૂરએ બકરહ, સૂરા-૨, આયત-૩૪

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوْۤا اِلَّاۤ اِبۡلِیۡسَ ۖ اَبٰی وَاسۡتَكۡبَرَ ۝

وَكَانَ مِنَ الْكٰفِرِیۡنَ ﴿۳۴﴾

(અને જ્યારે અમે ફરિશ્તાઓને કહ્યું કે આદમને સજ્દો કરો તો તેમણે સજ્દો કર્યો ઈબ્લીસના

સિવાય. તેણે ના પાડી અને અભિમાન કર્યું અને કાફિરો માંહેનો થઈ ગયો.)

ઈબ્લીસ એક જિન હતો. શરૂઆતમાં ઘણો સારો હતો એટલે તેને આસમાન સુધી બોલાવવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ જ્યારે અલ્લાહે હઝરત આદમ (અ.)ની ખિલ્કત કરી અને આસમાનમાં બધાને કહ્યું કે આદમને સજ્દો કરો તો ઈબ્લીસે સજ્દો કરવાની ના પાડી દીધી.

ઈબ્લીસે કહ્યું કે, “હું આદમ (અ.) કરતાં વધારે સારો છું કારણ કે હું પોતે આગથી બનેલો છું અને આદમ (અ.) માટીથી બનેલા છે.”

આવી રીતે ઈબ્લીસે પોતાના અભિમાનના કારણે અલ્લાહની નાફરમાની કરી દીધી જેના કારણે તેને જન્નતમાંથી બહાર કાઢી દેવામાં આવ્યો અને તે દોઝખમાં જશે અને આગમાં હંમેશાં માટે બળતો રહેશે.

અભિમાન શું છે ?

અભિમાન એવી વસ્તુ છે કે જે લોકોને પોતાના વિષે મોટા હોવાના વિચાર કરતો કરી દે છે. જ્યારે કોઈ માણસ પોતાને મોટો માની લે છે તો તે બીજાને પોતાના કરતાં નાનો સમજવા લાગે છે. અભિમાની લોકોને પોતાની ખામીઓ દેખાતી નથી અને તેઓ અલ્લાહની નેઅમતોનો શુક્ર અદા કરી શકતા નથી.

અભિમાનથી દૂર થવા માટે આપણે હંમેશાં અલ્લાહને યાદ રાખવો જોઈએ અને એ વાત સમજવી જોઈએ કે ફક્ત એ જ પૂરેપૂરી કુદરત રાખનારો ખાલિક છે અને બધી જ હુદ્દ અને ઈબાદતો તેના માટે જ છે.

રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે અલ્લાહ ફરમાવે છે કે, “તકબુર મારો વિશેષ અધિકાર છે અને જે કોઈ આ અધિકારમાં મારો ભાગીદાર થવા માગશે (એટલે કે અભિમાની થઈ જશે) તો હું તેને દોઝખમાં નાખી દઈશ.”

જ્યારે તમને લાગે કે તમારી અંદર અભિમાન આવી રહ્યું છે તો તમે એવું વિચારો કે તમારી શરૂઆત કેવી રીતે થઈ હતી. જ્યારે તમારો જન્મ થયો ત્યારે તમે એક નાના બાળક હતા અને તમારી જાતે તમે કંઈ જ કરી શકતા ન હતા અને હવે વિચારો કે તમારો અંત કેવી રીતે થવાનો છે એક કબરની અંદર.

અલ્લાહની સરખામણીમાં આપણે કંઈ જ નથી. તો આપણને અભિમાન કરવાનો કોઈ જ અધિકાર નથી. એ અધિકાર ફક્ત અલ્લાહનો જ છે.

વિનમ્રતા અથવા શાલીનતા શું છે ?

વિનમ્રતાનો અર્થ એ છે કે આપણે કદીય ન ભૂલીએ કે ઈસ્લામની દ્રષ્ટિમાં આપણે કેવા છીએ. વિનમ્રતાથી ઊલટું અભિમાન છે. અભિમાન એટલે પોતાની જાતને બીજા કરતાં વધારે સારી સમજી લેવી. એ જ ઈબ્લીસની ભૂલ હતી અને એટલા જ માટે તેના ઉપર લા'નત છે.

ઈસ્લામમાં આપણને શિખવાડવામાં આવે છે કે કોઈ કોઈના કરતાં ચઢિયાતું નથી, માટે વિનમ્રતાનો અર્થ એ થાય છે કે આપણે જાણી લઈએ કે આપણે બીજા કરતાં સારા નથી અને આપણા વર્તનમાં આ જ ઝળકવું જોઈએ.

આપણી વિનમ્રતામાં સૌથી મોટો દુશ્મન આપણો નફ્સ છે. જ્યારે પણ આપણે કોઈ નેકી કરીએ છીએ તો આપણો નફ્સ આપણને કહે છે કે આપણે આવી નેકી કરી છે તો આપણે કેટલા બધા મહાન છીએ !

વિનમ્રતા એટલે આપણે પોતે માથાભારે થઈ જવાથી બચતા રહેવું તે.

આપણા ચોથા ઈમામ (અ.) સહીફ્એ કામેલામાં ફરમાવે છે કે, “અય મારા રબ ! મને લોકો વચ્ચે જરાય ઈજ્જત ન આપ ત્યાં સુધી કે જ્યાં સુધી તું મારી નજરોમાં મારી પોતાની ઈજ્જત એટલી જ ઓછી ન કરી દે. મારા માટે કોઈ પણ જાહેરી ઈજ્જત પેદા ન કર ત્યાં સુધી કે જ્યાં સુધી તે મારા નફ્સમાં એટલી જ વિનમ્રતા પેદા ન કરી દીધી હોય.”

વિનમ્ર માણસ કેવો હોય ? શું તે આખો દિવસ ફરતો ફરતો તસ્બીહ કરતો હોવો જોઈએ ?

ના, એવું નથી. વિનમ્ર માણસની નિશાનીઓ મૌલા અલી (અ.)ના શબ્દો વડે સમજી શકાય છે, જે આ પ્રમાણે છે :

“વિનમ્રતાની નિશાનીઓમાંથી એક એ છે કે તમે કોઈ પણ જગ્યાએ લોકો વચ્ચે હો તો તમારા ચહેરા પર સંતોષ દેખાય. જ્યારે તમે તેમને મળો તો સલામ કરો. વિવાદોની અંદર જો તમે સાચા હો તો પણ તેમને જતા કરો અને અલ્લાહના ડરના કારણે તેની હમ્દ કરવાનું ભૂલી ન જાઓ.”

વિનમ્ર માણસ પાસે શરમ અને હયા હોય જ છે, જેનો અર્થ એ કે તે બધાની વચ્ચે કહેતો ફરતો નથી કે પોતે કેટલો મહાન છે અને જ્યારે બીજા લોકો તેની પ્રશંસા કરે છે ત્યારે તેની અંદર અભિમાન આવી જતું નથી.

આપણે વિનમ્ર શા માટે બનવું જોઈએ ?

વિનમ્ર બનીને આપણે દુનિયાને દેખાડીએ છીએ કે અલ્લાહે બધા લોકોને સરખા જ બનાવ્યા છે. પછી તેઓ કાળા હોય, ભૂરા હોય, ધોળા હોય કે પીળા હોય. આપણે દુનિયાને બતાવીએ છીએ કે અલ્લાહની નજરમાં ફક્ત એ જ માણસ મહાન છે કે જે પરહેઝગાર હોય.

રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “અભિમાન દિલમાં એવી રીતે પ્રવેશે છે કે જેવી રીતે કાળી કીડી કાળા પથ્થર ઉપર રાત્રે ચડે.”

આ બતાવે છે કે કેટલી સહેલાઈથી આપણે અભિમાનમાં સપડાઈ શકીએ છીએ, વળી આ એ પણ બતાવે છે કે અભિમાન સામે પોતાની સુરક્ષા કરવા માટે વિનમ્રતાની કેટલી જરૂર છે.

નમાઝે અસ્ર પછીની દુઆમાં આપણે અલ્લાહને કહીએ છીએ કે, “મારા રબ ! જે પણ ખૂબીઓ મારામાં છે એ તારા તરફથી જ છે.”

જો આપણે વિનમ્ર બન્યા રહેવું હોય તો આપણે હંમેશાં આ વાક્યને યાદ રાખવું જોઈએ અને આપણે જ્યારે પણ નેકી કરીએ ત્યારે આપણે આ વાક્યને દોહરાવવું જોઈએ. આવી રીતે આપણે આપણા નફ્સને આપણી પ્રશંસા કરતાં રોકી દઈશું અને તે અલ્લાહની પ્રશંસા કરતો થઈ જશે.

રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “ખરેખર વિનમ્રતા અલ્લાહની નજરમાં માણસના મર્તબાને વધારે છે એટલે વિનમ્ર બન્યા રહો અને અલ્લાહ તમારા ઉપર રહેમત વરસાવશે.”

સબક 9 : મોહતાજો સાથે હમદર્દી

મોહતાજ લોકો એમને કહેવાય છે કે જેઓ આપણી જેમ સારી પરિસ્થિતિમાં ન હોય.

મોહતાજ ફક્ત દોલત અને કપડાંની હોય એ જરૂરી નથી. મોહતાજ શારીરિક અથવા માનસિક પણ હોઈ શકે.

અલ્લાહે બધાને કોઈને કોઈ ખાસ મક્સદ માટે પેદા કર્યા છે. તેણે કેટલાકને મોટા બનાવ્યા છે, કેટલાકને નાના, કેટલાકને ધોળા, કેટલાકને કાળા. બધા જુદા જુદા પ્રકારના છે.

જો તમે સારા નસીબથી તંદુરસ્ત હો તો તમારે અભિમાન ન કરવું જોઈએ કારણ કે તમારું શરીર તમે પોતે નથી બનાવ્યું. તેને અલ્લાહે બનાવ્યું છે, માટે તમારે અલ્લાહનો શુકર અદા કરવો જોઈએ.

રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “તમે બધા આદમની ઓલાદ છો અને આદમ (અ.) માટીમાંથી બનેલા હતા.”

આ વાત બતાવે છે કે અભિમાન કરવા માટે આપણી પાસે કાંઈ જ નથી કારણ કે આપણે માટીના બનેલા છીએ. જો તમારા શરીરમાં કોઈ ખામી હોય તો તેની પણ શિકાયત તમારે કરવી જોઈએ નહીં કારણ કે તમારા કરતાં વધારે શારીરિક ખામીઓવાળા ઘણા બધા લોકો છે.

જે લોકોને આપણા જેટલી ખુશનસીબી મળી નથી તેમની કોઈ પણ પ્રકારની મદદ કરવા માટે આપણે હંમેશાં તૈયાર રહેવું જોઈએ અને તેમને કદીય પણ ચીડવવા જોઈએ નહીં. જો આપણે તેમની મદદ કરીશું તો સાબિત થશે કે આપણા દિલમાં તેમના પ્રત્યે હમદર્દી છે અને જો આપણે આવું નહીં કરીએ તો આપણે બેરહેમ અને દુષ્ટ કહેવાઈશું.

આપણે ત્યારે જ હમદર્દ બની શકીએ કે જ્યારે આપણે પોતાની જાતને સામેવાળા માણસની જગ્યા ઉપર મૂકીએ અને તેની નજરે તેનું જીવન જોવાની કોશિશ કરીએ. છેવટે મોહતાજો માટે ફક્ત વિચાર કરીને રહી જવું કાફી નથી. આપણે તેમની થોડી ઘણી મદદ તો કરવી જ જોઈએ.

સબક 10 : ઈર્ષા

ઈર્ષા અને લાલચ બન્ને સરખા છે કારણ કે જે વસ્તુ આપણી પાસે નથી અને બીજાની પાસે છે ત્યારે આપણને એ વસ્તુની લાલચ થાય છે અને બીજા માણસ પ્રત્યે ઈર્ષા થાય છે.

આ એક કુટેવ છે કારણ કે આનો અર્થ એ થાય છે કે અલ્લાહે તમને જે કંઈ આપેલું છે તેનાથી તમને સંતોષ નથી.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૫, સૂરએ નિસા, સૂરા-૪, આયત-૩૨

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ ۚ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا
اَكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اَكْتَسَبْنَ ۚ وَسَأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ

إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٣٢﴾

(અને તમે તેની ઈચ્છા ન કરો કે જે કંઈ અલ્લાહે તેના ફઝલ વડે આપ્યું છે તમારામાંથી કેટલાકને

કેટલાકના સિવાય. પુરૂષો માટે નસીબમાં છે જે કંઈ તેઓ કમાયા અને સ્ત્રીઓ માટે નસીબમાં

છે જે કાંઈ તેણીઓ કમાણી અને સવાલ કરો અલ્લાહથી તેના ફઝલનો. ખરેખર અલ્લાહ દરેક વસ્તુનો જાણકાર છે.)

દુનિયામાં ત્રણ પ્રકારના લોકો છે :

- પહેલા પ્રકારના લોકો એવા છે કે જેમનાથી બીજા લોકો આગળ વધી રહ્યા છે અથવા બીજા લોકો પાસે તેમનાથી વધારે દોલત છે તેની પરવા નથી કરતા. તેઓ પોતાની રીતે જીવે છે.
- બીજા પ્રકારના લોકો એવા છે કે જ્યારે તેઓ જુએ છે કે બીજા લોકો તેમના કરતાં આગળ વધી રહ્યા છે ત્યારે પોતે પણ મહેનત કરીને બીજા લોકો જેટલી સફળતા પ્રાપ્ત કરે છે.
- ત્રીજા પ્રકારના લોકો એવા છે કે જેમને બીજા લોકો સફળ થતા હોય અને ખુશ થતા હોય તે ગમતું નથી. તેઓ ઈચ્છા કરે છે કે કાશ કે બીજા લોકોનું બૂરું થઈ જાય. આવી રીતે વિચારવું ઈર્ષ્યા છે અને અલ્લાહને ઈર્ષ્યાથી નફરત છે.

જો કે ઈર્ષ્યા અને અદેખાઈને સામાન્ય રીતે એક જેવાં સમજવામાં આવે છે, પરંતુ આ બન્નેમાં ઘણો ફેર છે.

અદેખાઈ કરવી એટલે કોઈ બીજા માણસના હોદ્દાની અથવા મિલકતની ઈચ્છા કરવી.

જ્યારે ઈર્ષા તેના સૌથી ખરાબ સ્વરૂપમાં એવી હોય છે કે જે વસ્તુ બીજાની છે તે વસ્તુ આપણી થઈ જાય. તે આપણને ન ગમે એટલું તો ખરું જ, તેની સાથે સાથે તે વસ્તુ બીજા પાસે છે તે પણ આપણને ન ગમે.

એક માણસ હતો. તેનું એક ખેતર હતું. તેના પાડોશીનું પણ એક ખેતર હતું. એક દિવસે તે માણસે જોયું કે તેનો પાડોશી એક ઘણી સારી ગાયને દોહી રહ્યો છે. ગાય ઘણું દૂધ આપી રહી હતી. દૂધનો સ્વાદ પણ ઘણો સારો હતો.

એ માણસને આ વાત ગમી નહીં અને તેનો તેને ઘણો ગુસ્સો આવ્યો કે મારા પાડોશીને આટલી સરસ ગાય શા માટે છે ? પછી શયતાન તે માણસ પાસે આવ્યો અને તેની સમસ્યા વિષે પૂછ્યું. તે માણસે પાડોશીની ગાય તરફ ઈશારો કરતાં કહ્યું કે, “જુઓ મારા પાડોશીની ગાય કેટલી બધી સરસ છે !”

શયતાને જવાબ આપ્યો, “બસ આટલું જ ? હું તમને આવી દસ ગાયો આપીશ.”

તે માણસે જવાબ આપ્યો, “મારે તેવી એક પણ ગાય નથી જોઈતી, પરંતુ મારી ઈચ્છા તો એ છે કે મારા પાડોશી પાસે એવી ગાય ન હોય.”

આ વાત સૂચવે છે કે ઈર્ષા કેટલી બધી ખતરનાક છે. ઈર્ષાના કારણે લોકો પોતાનું માનસિક સંતુલન ગુમાવી દે છે.

મૌલા અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “ઈર્ષા નેકીઓને એવી રીતે ખાઈ જાય છે જેવી રીતે આગ લાકડાંને ખાઈ જાય છે.”

આપણે જાણીએ છીએ કે કેવી રીતે આગનો ભડકો સૂકા લાકડાંને ભરખી જાય છે. ઈર્ષા આપણી નેકીઓને આવી જ રીતે ભરખી જાય છે.

સૌથી વધારે ઈર્ષા કરનારને જ ઈર્ષા નુકસાન પહોંચાડે છે. તે ઈર્ષા કરનારને દુઃખી, નાશુકી કરનારો અને સ્વાર્થી બનાવી દે છે. ઈર્ષા કેવું નુકસાન પહોંચાડે છે તેનો સૌથી સારો દાખલો આપણને હઝરત આદમ (અ.)ના બન્ને દીકરા હાબીલ અને કાબીલના કિસ્સામાં જોવા મળે છે.

એક દિવસ હઝરત આદમ (અ.)એ તેમના બન્ને દીકરાઓ હાબીલ અને કાબીલને કહ્યું કે, “અલ્લાહ માટે કોઈ ભેટ લઈ આવો. અલ્લાહ જેની ભેટ કબૂલ કરી લેશે તે મારી નબુવ્વતનો જનશીન થઈ જશે.”

હાબીલ જનવર ચારતો હતો. તેમણે પોતાના જનવરમાંથી સૌથી સારું જનવર અલ્લાહને ભેટ તરીકે આપ્યું.

કાબીલ ખેતી કરતો હતો. તે અલ્લાહ માટે સડેલી મકાઈ લઈ આવ્યો. તેણે વિચાર કર્યો કે અલ્લાહ પોતે તો કાંઈ ખાતો નથી તો હું તેને સારી મકાઈ શા માટે આપું ?

કાબીલ ભૂલી ગયો હતો કે અલ્લાહ કાંઈ ખાતો નથી તો પણ અલ્લાહે આપણને હુકમ કર્યો છે કે જ્યારે પણ આપણે કોઈને ભેટ આપીએ ત્યારે આપણાથી શક્ય હોય તેટલી સારી ભેટ આપવી જોઈએ.

અલ્લાહે હાબીલની ભેટ સ્વીકારી લીધી એટલા માટે કે હાબીલે અલ્લાહને તેમનાથી શક્ય હોય તેટલી સારી વસ્તુની ભેટ આપી હતી. આ કારણે કાબીલ હાબીલ સાથે ઈર્ષા કરવા લાગ્યો.

કાબીલને પોતાના ભાઈની એટલી બધી ઈર્ષા થઈ કે તે તેના પિતાનો જનશીન ના બની શકે એટલા માટે તેણે હાબીલને જ કતલ કરી દીધા.

આટલું કરી દીધા પછી તેણે બેઘડી વિચાર કર્યો. તેને પોતાના આ કાર્ય ઉપર પસ્તાવો થઈ રહ્યો હતો, પરંતુ ત્યાં સુધી ઘણું બધું મોડું થઈ ચૂક્યું હતું.

તો તમે જોયું કે જ્યારે આપણને ઈર્ષા થાય છે ત્યારે આપણે વિચારી શકતા નથી અને ઈર્ષાના કારણે કોઈ સફળતા મળતી નથી. દા.ત., હાબીલને કતલ કરી દીધા પછી પાણ કાબીલ હઝરત આદમ (અ.)નો જનશીન બની શક્યો નહીં.

મૌલા અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “ઈર્ષાળુ માણસ કદીય માણસોનો સરદાર બની શકતો નથી.”

સબક 11 : પોતાને તુચ્છ ગણી લેવું

આપણે ક્યારેય પણ કોઈ એવું કાર્ય કરવું ન જોઈએ કે જે આપણને બીજાની સામે નીચા અને નકામા દેખાડે. દા.ત., ભીખ માગવી.

તમારે ક્યારેય પણ પોતાની જાતને અલ્લાહ સિવાય કોઈની સામે તુચ્છ દેખાડવી ન જોઈએ કારણ કે ફક્ત અલ્લાહ જ એક એવી હસ્તી છે કે જેની સામે ભીખ માગી શકાય. જ્યારે તમે પોતાની જાતને તુચ્છ બનાવી દો છો ત્યારે તમે તમારી ઈજ્જત ખોઈ નાખો છો અને સાબિત કરી દો છો કે તમારું કોઈ સ્વાભિમાન નથી.

હઝરત ઈમામ હુસૈન (અ.) પાસે એક વખત કોઈ ભિખારી ભીખ માગવા આવ્યો. હઝરત ઈમામ હુસૈન (અ.)એ ખજાનચીને કહ્યું કે, “તેને ૧૦૦૦ અશરફી આપી દો.”

ભિખારીએ પૈસા લઈ લીધા, પરંતુ ચાલ્યા જવાને બદલે તે ત્યાં બેસીને બધી અશરફીઓ ગણવા લાગ્યો. જ્યારે તેને પૂછવામાં આવ્યું, “તું શા માટે અશરફીઓ ગણી રહ્યો છે.”

ભિખારીએ જવાબ આપ્યો, “હું શા માટે ન ગણું ? આ અશરફીઓના બદલામાં મેં મારી ઈજ્જત વેચી દીધી છે.”

આટલું સાંભળ્યા પછી ઈમામ હુસૈન (અ.)એ ફરમાવ્યું કે, “એ સાચી વાત કરી રહ્યો છે અને હુકમ કર્યો કે તેને વધુ ૧૦૦૦ અશરફીઓ આપવામાં આવે.”

જ્યારે ભિખારીએ ૨૦૦૦ અશરફીઓને ગણી લીધી તો ઈમામ હુસૈન (અ.)એ વધુ ૧૦૦૦ અશરફીઓ ભિખારીને આપી અને ફરમાવ્યું, “પહેલી ૧૦૦૦ અશરફીઓ તમારી ભીખના બદલામાં આપવામાં આવી છે, બીજી ૧૦૦૦ અશરફીઓ તમારી ઈજ્જતના બદલામાં આપવામાં આવી છે, અને ત્રીજી ૧૦૦૦ અશરફીઓ એટલા માટે આપવામાં આવી છે કે તમે કોઈ બીજી જગ્યાએ જઈને મદદ માગવાને બદલે મને આવીને મળ્યા છો.”

આ કિસ્સાથી જાણવા મળે છે કે ઈમામ હુસૈન (અ.) કેટલા બધા સખી હતા, સાથે સાથે એ પણ જાણવા મળે છે કે ભિખારીની પણ ઈજ્જત હોય છે અને તેનું ક્યારેય અપમાન કરવું જોઈએ નહીં, બલ્કે ભિખારીને દાન આપનારે ભિખારીનો શુક્રિયા અદા કરવો જોઈએ કારણ કે ભિખારીના કારણે તેને પૈસા કરતાં પણ વધુ કિંમતી વસ્તુ મળી છે, અને તે છે સવાબ.

જ્યારે કોઈ માણસ પોતાને તુરુદ્ધ જાહેર કરે છે તો લોકો તેની મશ્કરી કરે છે અને તે માણસ પાસે હિંમત નથી એવું જાહેર થાય છે.

હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “ખરેખર અલ્લાહે મોમિનને બધી લેવડદેવડ કરવાની છૂટ આપી છે, પરંતુ પોતાને તુરુદ્ધ જાહેર કરવાની છૂટ આપી નથી.”

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૮, સૂરઅ મુનાફ્ફિન, સૂરા-૬૩, આયત-૮

وَاللَّهُ الْعَزَّزُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ

(અને બધી ઈજ્જત અલ્લાહ માટે છે અને તેના રસૂલ માટે અને મોમિનો માટે, પરંતુ મુનાફ્ફિનો નથી જાણતા.)

આ દુનિયામાં ઘણા બધા લોકો પોતાને એટલા માટે તુરુદ્ધ ગણાવે છે કે બીજા લોકો પાસે તેમનો કોઈ સ્વાર્થ હોય છે. દા.ત., જો લોકોની સામે તમારો શેઠ તમારી મશ્કરી કરે અને તમે ચૂપચાપ બેસી રહો તો પછી તમે પોતાની જાતને એટલા માટે તુરુદ્ધ જાહેર કરી રહ્યા છો કે તમારો શેઠ તમારા ઉપર હસી શકે.

અલ્લાહે બધા લોકોને સરખા બનાવ્યા છે. માટે જો તમે પોતાને કોઈ બીજા કરતાં તુરંજ જાહેર કરો તો તમે એમ માની રહ્યા છો કે બીજો માણસ તમારા કરતાં મહાન છે.

એનો અર્થ એ કે તે માણસના પૈસા અથવા સદકા માટે તમે તેની સામે પોતાની જાતને તુરંજ જાહેર કરીને તેની પૂજા કરી રહ્યા છો, જેના કારણે તમે એ માણસને અલ્લાહના દરજ્જા સુધી પહોંચાડી રહ્યા છો અને પોતે મુશરિક બની જાઓ છો.

સબક 12 : મુસીબતમાં ફરિયાદ કરવી

મુસીબતમાં ફરિયાદ કરવી એ સબ્ર કરતાં ઊલટી બાબત છે. આ એક કુટેવ છે કે જે અલ્લાહની રહેમતને છીનવી લે છે.

જ્યારે આપણો સામનો કોઈ બદનસીબીથી થાય અને આપણે ફરિયાદ કરવા લાગીએ તો તેનો અર્થ એ કે આપણે અલ્લાહ પર ઈમાન નથી ધરાવતા. તે એટલા માટે કે મુસીબત આપીને અલ્લાહ આપણી પરીક્ષા લેતો હોય છે કે આપણી પાસે સબ્ર છે કે નથી.

જો આપણે મુસીબતનો સામનો કરીને કહીએ કે અલ્હમ્દોલિલ્લાહ. આ કોઈ મોટી મુસીબત ન હતી તો આપણે આપણી પરીક્ષામાં સફળ થઈ જઈશું.

જો આપણે મુસીબતનો સામનો જ ન કરીએ અને અલ્લાહથી ફરિયાદ કરવા લાગી જઈએ કે હું જ કેમ ? આને તો ઈન્સાફ ન કહેવાય. તો પછી આપણે પરીક્ષામાં નિષ્ફળ થયા ગણાઈશું.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૩૦, સૂરએ ઈન્શિરાહ, સૂરા-૮૪, આયત-૬

إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا

(ખરેખર દરેક મુસીબતની સાથે રાહત પણ છે.)

તેનો અર્થ એ કે આપણી પાસે આ દુનિયામાં કેટલીય મોટી મુસીબત આવે તો જો આપણે સબ્ર કરીને મુસીબતને દૂર કરવાની કોશિશ કરીશું તો અલ્લાહ આપણી મદદ કરશે અને આપણને રાહત મળશે.

માટે જો આપણે સબ્ર કરતા રહીએ તો અલ્લાહના ફઝલથી મુસીબત આપમેળે ટળી જશે. ઘણા લોકોને ફરિયાદ કરતા રહેવાની ટેવ હોય છે. આને કકળાટ કરવો કહેવાય.

આવા લોકો જ્યારે શિયાળાની ઋતુ હોય તો ફરિયાદ કરશે કે કેટલી બધી ઠંડી છે અને જ્યારે ઉનાળાની ઋતુ હોય તો ફરિયાદ કરશે કે કેટલી બધી ગરમી છે. તેઓ દરેક પ્રસંગે ફરિયાદ કરવાનું અને ટીકા ટિપ્પણી કરવાનો મોકો શોધતા રહે છે.

અહીં આ વાત જાણી લેવી જરૂરી છે કે જો આપણે કોઈ મુસીબતમાં સપડાઈ જઈએ તો આપણે તેનાથી છુટકારો પામવા માટે મહેનત કરવી જોઈએ.

જો આપણે ઈમાનદારીથી મહેનત કરીશું તો અલ્લાહ આપણી મદદ કરશે. મુસીબત દૂર થવામાં ઘણો સમય પણ લાગી જાય, પરંતુ જો તમારું દિલ અને તમારી નિયત સાચી હશે તો તમને અંતે સફળતા મળશે જ.

કકળાટ કરવો :

કકળાટ કરવો એટલે શું ?

કકળાટ કરવો એટલે બીજા માણસના એબ જાણીને તેને સતત ઠપકો આપતા રહેવું.

આ એક ખતરનાક ટેવ છે. તેના કારણે લોકો આપણાથી કંટાળી શકે છે અને તમને એકલા છોડીને પણ ચાલ્યા જઈ શકે છે.

જો તમે કોઈના ઉપર કકળાટ કરો તો તેનો અર્થ એ કે તમે થોડી થોડી મિનિટોમાં તેમને કોઈક વસ્તુ યાદ અપાવતા રહો છો. લોકોને આવું ગમતું નથી. જો તમારે તેમને કાંઈ કહેવું હોય તો ફક્ત એક વાર કહી દો. લોકો સાંભળી લેશે અને યાદ રાખી લેશે. જો તમે તેમને વારંવાર ટકોર કરતા રહેશો તો તેઓ ચિડાઈ જશે.

જો તમે મુશ્કેલીમાં હો તો બીજાને ફરિયાદ ન કરો અને તેમની મદદ ન માગો, પરંતુ અલ્લાહ પાસે મદદ માગો.

જ્યારે હઝરત યૂસુફ (અ.)ને તેમના ભાઈઓએ કૂવામાં નાખી દીધા હતા તો તેમના પિતાને ઘણો આઘાત લાગ્યો હતો, પરંતુ તેમણે ત્યાં બેસીને વિલાપ નહોતો કર્યો. તેઓ પોતાનું દુઃખ અને પોતાની ફરિયાદ સીધી અલ્લાહ પાસે લઈ ગયા કે જે તેમની મદદ કરી શકતો હતો.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૩, સૂરઅ યૂસુફ, સૂરા-૧૨, આયત-૮૪, ૮૫, ૮૬

وَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا سَفَى عَلَى يَوْسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنُهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ
كَظِيمٌ ﴿٨٣﴾ قَالُوا تَاللَّهِ تَفْتَوْا تَذْكُرُ يَوْسُفَ حَتَّى تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ
الْهَالِكِينَ ﴿٨٤﴾ قَالَ إِنَّمَا أَشْكُوا بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا
لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٥﴾

(અને તેણે તેમનાથી મોઢું ફેરવી લીધું અને કહેવા લાગ્યો કે, “યૂસુફ માટે મને કેટલું મોઢું દુઃખ પહોંચ્યું છે !” અને તેની આંખો દુઃખના કારણે સફેદ થઈ ગઈ અને તે મૂક ઉદાસીમાં પડી ગયો. તેમણે કહ્યું, અલ્લાહની કસમ ! તું યૂસુફને યાદ કરવાનું નહીં છોડે જ્યાં સુધી કે તું બીમાર પડી

જઈશ અથવા તો હલાક થનારાઓમાંથી થઈ જઈશ. તેણે કહ્યું, હું તો કેવળ મારી પરેશાની અને દુઃખની ફરિયાદ અલ્લાહને જ કરું છું અને હું અલ્લાહથી એ જાણું છું કે જે તમે નથી જાણતા.)

આ બતાવે છે કે જરૂર પડે તો આપણે ફક્ત અલ્લાહ પાસે જ માગણી કરવી જોઈએ.

ઘણા લોકો પોતાના માબાપ ઉપર કકળાટ કરતા હોય છે. જ્યારે તેમના પિતા અથવા માતા તેમને કહે કે આપણે કંઈક નવું કરવાના છીએ. દા.ત., આપણે પિકનીક પર જવાના છીએ. તો બાળકો તેમને વારે ઘડીએ પૂછતા રહેશે કે આપણે ક્યારે જઈશું ? આપણે હાલ જવાના છીએ ?

બાળકો એટલી બધી વાર આવું પૂછી નાખે છે કે માબાપને કહી દેવાનું મન થાય છે કે ચૂપચાપ બેસી જાઓ નહીં તો આપણે નહીં જઈએ.

હંમેશાં યાદ રાખો કે જ્યારે કોઈને કંઈ કરવાનું કહેવામાં આવે છે તો તે પોતાના કાર્યને સારી રીતે પૂરું કરવાની કોશિશ કરે જ છે. તેને વારંવાર યાદ અપાવવા માટે તમારી જરૂર નથી. તે જાણે જ છે કે શું કરવાનું છે. જો તમે તેને વારંવાર યાદ અપાવશો તો હતાશા જ હાથ લાગશે.

સબક 13 : પોતાની ફરજને છોડી દેવી

પોતાની ફરજને છોડી દેવી એટલે કે પોતાની જવાબદારીઓ પૂરી ન કરવી અથવા વાયદા ન નિભાવવા.

આપણી ફરજ ત્રણ પ્રકારની છે :

- અલ્લાહ પ્રત્યેની ફરજ.
- મુસલમાનો પ્રત્યેની ફરજ.
- માનવજાત પ્રત્યેની ફરજ.

અલ્લાહ પ્રત્યેની ફરજ પૂરી ન કરવી તેનું ઉદાહરણ નમાઝ ન પઢવી તે છે. આવું કરવું હરામ છે અને આવા લોકોને અલ્લાહનો સવાબ નહીં મળે. અલ્લાહ પ્રત્યેની ફરજ એ તમારા પોતાના પ્રત્યેની પણ ફરજ છે કારણ કે અલ્લાહે આપણને જે જે કાર્યો કરવાનો હુકમ કર્યો છે તે આપણા પોતાના જ ફાયદા માટે છે.

મુસલમાનો પ્રત્યેની ફરજના ઉદાહરણ :

મય્યતનું કફન દફન કરવું. જ્યારે કોઈ મુસલમાન મરી જાય તો વાજિબ છે કે તેને ગુસ્લ આપવામાં આવે અને ઈસ્લામની શરીઅત મુજબ તેને દફન કરવામાં આવે, જો આવું ન કરવામાં આવે તો તેના મોત વિષે જેને પણ જાણકારી હશે તે ગુનેગાર બનશે.

માનવજાત પ્રત્યેની પોતાની ફરજ છોડી દેવાનાં ઉદાહરણ :

બીજા લોકોની જરૂરિયાતની વસ્તુને નુકસાન પહોંચાડવાનું છે. ધારી લો કે તમારું ખેતર નદીના કિનારા પર છે અને તમે તેમાં ખાતર અને કેમિકલ નાખો છો. જો નદીની આગળના ભાગમાં રહેતા લોકો તે નદીનું પાણી પીતા હોય તો તમારી ફરજ એ છે કે તમારા ખાતરને અને કેમિકલને નદીના પાણીમાં ભેળવીને તેને પ્રદૂષિત ન કરી દો. આ વાતથી કોઈ ફેર પડતો નથી કે તે લોકો મુસલમાન છે કે ગેરમુસ્લિમ, દોસ્ત છે કે દુશ્મન.

ઈસ્લામ આખી દુનિયા માટે આવેલો મઝહબ છે અને તેની અંદર દરેક વસ્તુ માટેના અધિકારો છે. દરેક મખ્લૂક પછી તે ઝાડ હોય, જાનવર હોય કે માણસ હોય, બધાયને ઈસ્લામે અધિકારો આપ્યા છે. આપણે તે અધિકારોનું સન્માન કરવું જોઈએ અને પ્રમાણે અમલ કરવો જોઈએ.

સબક 14 : નામહેરમ સ્ત્રી કે પુરૂષને જોવા

ઈસ્લામમાં નેકી અને પાકીઝગીનું ઘણું મહત્ત્વ છે. ઈસ્લામમાં હિજાબનું મહત્ત્વ આ વાતનું સૂચક છે.

હિજાબ એટલે હંમેશાં કાળા વસ્ત્રો પહેરવાં એવું નથી. આ એક પ્રકારનો પડદો છે કે જે પુરૂષો અને સ્ત્રીઓને એકબીજા ઉપર બૂરી નજર નાખવાથી રોકે છે અને તેમની ઈજ્જતને સાચવે છે.

હિજાબના કારણે પુરૂષો અને સ્ત્રીઓ સરખે સરખી રીતે વાતચીત કરી શકે છે કારણ કે પુરૂષને સ્ત્રીની સુંદરતા આકર્ષિત કરતી નથી અને તે તેનાથી સમાન અંતરે ઊભો રહીને વાત કરે છે તો તે સ્ત્રી શું કહી રહી છે તેના ઉપર ધ્યાન આપી શકે છે. હિજાબના કારણે પુરૂષોને પોતાની નજર નીચી કરી દેવાની પ્રેરણા મળે છે.

હિજાબના બે તબક્કા છે :

પહેલો તબક્કો : આ તબક્કો સ્ત્રી અને પુરૂષ બન્ને ઉપર લાગુ થાય છે. તેનું મહત્ત્વ સૌથી વધારે છે. આ તબક્કો એટલે નજર નીચી રાખવી. તેનો અર્થ એ કે પુરૂષે નામહેરમ સ્ત્રી પર નજર નાખવી નહીં. તેનો અર્થ એવો બિલકુલ નથી કે નામહેરમ સ્ત્રી તરફ જોવાનું કે તેની સાથે

વાતચીત કરવાની નથી. તેનો અર્થ એ કે તમે તમારી નજરને હિજાબની હદો સુધી સીમિત રાખો એટલે કે તમે તેના ચહેરાને ધારી ધારીને જુઓ નહીં અને સીધા તેની આંખોમાં જુઓ નહીં.

બીજો તબક્કો : આ તબક્કો ફક્ત સ્ત્રીઓ માટે છે અને તે છે વાળને ઢાંકવા અને એવાં વસ્ત્રો પહેરવાં કે જેમાંથી તેના શરીરનો આકાર ન દેખાય.

રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “તમે પહેલી વાર જુઓ છો તો તેનો તમને હક છે અને તમે બીજી વાર જુઓ છો તો તેનો તમને હક નથી.”

તેનો અર્થ એ કે જો તમે કોઈ પણ વસ્તુને જુઓ. દા.ત., હિજાબ વગરની સ્ત્રી અથવા તો કોઈ અન્ય હરામ વસ્તુ તો તમને પહેલી વાર તે શું છે તે જાણવા માટે જોવાનો અધિકાર છે કે તમને ખબર પડે કે તે તમારા માટે સારી છે કે ખરાબ અને જો તે ખરાબ હોય અને તમે તેને બીજી વાર જુઓ તો તેનો તમને હક નથી અને તમે ગુનો કરી રહ્યા છો.

આ વાત બતાવે છે કે એ સ્ત્રી તરફ શલ્વતભરી નજર નાખીએ તો તે ગુનો છે અને આવું કદીય ન કરવું જોઈએ. તમને એ વાત કહેવાનો હક નથી કે એમાં શું થઈ ગયું ? હું તો ફક્ત જોઈ રહ્યો છું. આવું કરવાથી તમારી નિયત ખરાબ થઈ જશે.

નામહેરમ સ્ત્રીઓ તરફ જોવું હરામ શા માટે છે ?

અલ્લાહે આપણને ફરમાવ્યું છે કે, “જન્નતમાં જવા માટે આપણે બે વસ્તુઓ પર કાબૂ મેળવવો પડશે,

- આપણી ભૂખ ઉપર, આપણે જે કંઈ ખાઈએ તેનું ધ્યાન રાખીને.
- આપણી ઈચ્છાઓ ઉપર, આપણો નફ્સ જે માગે તેનું ધ્યાન રાખીને.

આપણે આપણી ભૂખ ઉપર કાબૂ હરામ ખોરાકથી દૂર રહીને મેળવી શકીએ છીએ. આવી જ રીતે આપણે આપણા નફ્સ ઉપર કાબૂ હરામ દ્રવ્યોથી દૂર રહીને મેળવી શકીએ છીએ. જેવી રીતે હરામ ખોરાક આપણા શરીર માટે નુકસાનકારક છે તેવી જ રીતે હરામ દ્રવ્યો આપણા નફ્સ માટે નુકસાનકારક છે.

આપણો નફ્સ શુધ્ધ સાફ સુથરા પાણી જેવો જ છે અને જે આપણા નફ્સને અંદર સમાવી રાખે છે તે આપણું શરીર એક વાસણના જેવું છે. જે કંઈ આપણે આપણી નજરોથી જોઈએ છીએ તે આપણા નફ્સના પાણીમાં ભળી જાય છે. જો આપણે ખરાબ વસ્તુને જોઈએ તો આપણે તે પાણીને ગંદું કરી નાખીએ છીએ અને આવી રીતે આપણો નફ્સ ગંદો થઈ જાય છે અને તે આપણને ખરાબમાં ખરાબ વસ્તુ કરવા પ્રેરિત કરે છે.

આપણે નક્કસની સફાઈ એવી રીતે કરી શકીએ છીએ કે તેની અંદર ફક્ત સાફ સુથરી વસ્તુઓને જ ભળવા દઈએ.

ફક્ત આટલું જ નહીં કે પુરૂષોએ નામહેરમ સ્ત્રીઓથી દૂર રહેવું જોઈએ, પરંતુ સ્ત્રીઓએ પણ નામહેરમ પુરૂષોથી દૂર રહેવું જોઈએ, પછી તે સ્કૂલમાં હોય, યુનિવર્સિટીમાં હોય કે રસ્તા પર હોય.

સબક 15 : સબ્ર

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧, સૂરએ બકરહ, સૂરા-૨, આયત-૧૫૩

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٣﴾

(ખરેખર અલ્લાહ સબ્ર કરનારાઓની સાથે છે.)

ઉપરોક્ત આયતમાં આપણને કહેવામાં આવ્યું છે કે જો આપણે સબ્ર કરતા રહીએ તો અલ્લાહ આપણી સાથે જ છે અને જો આપણને ખબર હોય કે અલ્લાહ આપણી સાથે જ છે તો પછી આપણી પાસે ચિંતાનું કારણ જ રહેતું નથી.

રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “સબ્રના ત્રણ ભાગ છે :

- મુશ્કેલીમાં સબ્ર, જ્યારે તમારા માટે કાંઈક ખોટું થઈ જાય.
- ઈતાઅતમાં સબ્ર, બધી વાજિબાતને સાચી રીતે અદા કરવી.
- માસીયાતમાં સબ્ર, એટલે કે અલ્લાહની નાફરમાનીમાં સબ્ર, હરામ કાર્યો ન કરવાં.”

સબ્રનું સૌથી સારું ઉદાહરણ હઝરત અય્યુબ (અ.)નું છે. અલ્લાહે તેમને ઘણી બધી નેઅમતો આપેલી હતી. (સ્વાસ્થ્ય, ઓલાદ, દોલત, જમીન અને ઘેટાં.)

પછી શયતાને અલ્લાહ પાસે માગણી કરી કે મને હઝરત અય્યુબ (અ.)ના મામલા ઉપર વર્યસ્વ આપ. શયતાને કહ્યું કે, “આટલી બધી નેઅમતોની સાથે તો હઝરત અય્યુબ (અ.) શુક્ર અદા કરતા જ રહેશે, પરંતુ જો આ બધી નેઅમતો છીનવાઈ જશે તો હઝરત અય્યુબ (અ.) અલ્લાહથી મોટું ફેરવી લેશે.”

તે પછી શયતાને હઝરત અય્યુબ (અ.)નાં બધાં જાનવરોને અને મિલકતને બરબાદ કરી નાખી. તેનાથી આગળ શયતાને તેમની ઓલાદને મારી નાખી. તે પછી તેણે હઝરત અય્યુબ (અ.)ને એક ભયાનક બીમારીમાં સપડાવી દીધા અને લોકોએ તેમને પોતાનું શહેર છોડી દેવાની ફરજ પાડી.

આટલી બધી મુશ્કેલીઓમાં પણ હઝરત અય્યુબ (અ.)ના ઈમાન ઉપર કોઈ આંચ ન આવી. હઝરત અય્યુબ (અ.) અલ્લાહની ઈબાદત કરતા રહ્યા અને તેનો શુક્ર અદા કરતા રહ્યા એટલે કે મુશ્કેલીઓમાં હઝરત અય્યુબ (અ.)એ સબ્ર તો કરી જ, પરંતુ શુક્રને પણ છોડ્યો નહીં.

રસૂલલ્લાહ (સ.) ફરમાવે છે કે, “ઈમાન બે ભાગમાં વહેંચાયેલું છે, પહેલો ભાગ સબ્ર છે અને બીજો ભાગ શુક્ર છે.”

ઉપરોક્ત હદીસ આપણને બતાવે છે કે અલ્લાહમાં સાચું ઈમાન ધરાવવા માટે ફક્ત આપણે સબ્ર કરવી જ જરૂરી નથી, પરંતુ શુક્ર અદા કરવો પણ જરૂરી છે, માટે હવે પછી તમને એમ લાગે કે તમારી સાથે કંઈ ખોટું થઈ રહ્યું છે તો ફક્ત એટલું જ નહીં કે સબ્ર કરતા રહો, બલ્કે અલ્લાહનો શુક્ર પણ અદા કરો કારણ કે અલ્લાહ સૌથી વધારે જાણનાર છે.

એક વખત કેટલાક લોકો આપણા ચોથા ઈમામ હઝરત ઈમામ અલી ઝૈનુલ આબેદીન (અ.)ની પાસે આવ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે, “અમે તમારા શીઆ છીએ.”

ઈમામ (અ.)એ તેમને પૂછ્યું કે, “તમને કોઈ સારી વસ્તુ મળે છે તો તમે શું કરો છો ?” તેમણે જવાબ આપ્યો કે, “અમે ‘અલ્હમ્દોલિલ્લાહ’ કહીએ છીએ. ઈમામ (અ.)એ પૂછ્યું કે, “જો તમારી કોઈ સારી વસ્તુ છીનવાઈ જાય તો તમે શું કરો છો ?” તેમણે જવાબ આપ્યો કે, “પહેલાં તો અમને દુઃખ થશે, પણ પછી અમે પરિસ્થિતીને સ્વીકારી લઈશું.” ઈમામ (અ.)એ પૂછ્યું, “જો તમને કાંઈ જ ન મળે તો તમે શું કરો છો ?” તેમણે જવાબ આપ્યો કે, “અમે કાંઈ કરતા નથી.”

ઈમામ (અ.)એ જવાબ આપ્યો કે, “મારા શીઆ લોકો આવું નથી કરતા. આવું તો મદીનાના કૂતરા કરે છે.”

જ્યારે કૂતરાઓને કાંઈક આપવામાં આવે છે તો તેઓ તેમની પૂંછડી હલાવીને શુક્ર અદા કરે છે. જ્યારે તેમનાથી કાંઈ છીનવી લેવામાં આવે છે તો તેઓ ફરિયાદ કરતાં કરતાં ભસે છે અને પછી દૂર ચાલ્યા જાય છે અને જ્યારે તેમને કાંઈ આપવામાં નથી આવતું તો તેઓ કાંઈ નથી કરતા.

ઈમામ (અ.)એ ફરમાવ્યું કે, “શીઆ લોકો એવા હોય છે કે :

- જ્યારે તેમને કાંઈક મળે છે તો ‘અલ્હમ્દોલિલ્લાહ’ કહે છે,
- જ્યારે તેમનાથી કાંઈક છીનવાઈ જાય છે તો ‘અલ્હમ્દોલિલ્લાહ’ કહે છે અને
- જ્યારે તેમને કાંઈ જ નથી મળતું તો પણ ‘અલ્હમ્દોલિલ્લાહ’ કહે છે.”

સંકટમાં ફરિયાદ કરવી :

સંકટમાં ફરિયાદ કરવી એ સબ્ર કરતાં ઊલટી બાબત છે. આ એક કુટેવ છે કે જેના કારણે અલ્લાહની રહેમત છીનવાઈ જાય છે.

જ્યારે આપણે બદનસીબીમાં સપડાઈએ ત્યારે આપણે ફરિયાદ કરવા લાગી જઈએ તો તે બતાવે છે કે અલ્લાહમાં આપણું ઈમાન ઘણું ઓછું છે. તે એટલા માટે કે સંકટ વડે અલ્લાહ આપણી પરીક્ષા લઈ રહ્યો હોય છે કે આપણી અંદર સબ્ર છે કે નહીં.

જો આપણે મુશ્કેલીમાંથી નીકળી જવાની કોશિશ કરીએ અને કહીએ કે ‘અલ્લમ્દોલિલ્લાહ’ આ કોઈ મોટી મુશ્કેલી ન હતી તો આપણે પરીક્ષામાં સફળ થઈ ગયા કહેવાઈશું.

જો આપણે મુસીબતનો સામનો જ ન કરીએ અને અલ્લાહથી ફરિયાદ કરવા લાગી જઈએ કે હું જ કેમ ? અને આને ઈન્સાફ ન કહેવાય. તો પછી આપણે પરીક્ષામાં નિષ્ફળ થયા ગણાઈશું કારણ

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૩૦, સૂરએ ઇન્શિરાહ, સૂરા-૮૪, આયત-૬

إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا

(ખરેખર દરેક મુસીબતની સાથે રાહત પણ છે.)

તેનો અર્થ એ કે આપણી પાસે આ દુનિયામાં કેટલીય મોટી મુસીબત આવે તો પણ આપણે સબ્ર કરીને મુસીબતને દૂર કરવાની કોશિશ કરીશું તો અલ્લાહ આપણી મદદ કરશે અને આપણને રાહત મળશે, માટે જો આપણે સબ્ર કરતા રહીશું તો અલ્લાહના ફઝલથી મુસીબત આપમેળે ટળી જશે.

ઘણા લોકોને ફરિયાદ કરતા રહેવાની ટેવ લોય છે. આને કંકાસ કરવો કહેવાય છે. આવા લોકો જ્યારે શિયાળાની ઋતુ લોય તો ફરિયાદ કરશે કે કેટલી બધી ઠંડી છે ! અને જ્યારે ઉનાળાની ઋતુ આવે તો ફરિયાદ કરશે કે કેટલી બધી ગરમી છે ! તેઓ દરેક પ્રસંગે ફરિયાદ કરવાનું અને ટીકા ટિપ્પણી કરવાનો મોકો શોધતા રહે છે.

અહીં એ વાત જાણી લેવી જરૂરી છે કે જો આપણે કોઈ મુસીબતમાં સપડાઈ જઈએ તો આપણે તેનાથી છુટકારો પામવા મહેનત કરવી જોઈએ, જો આપણે ઈમાનદારીથી મહેનત કરીશું તો અલ્લાહ આપણી મદદ કરશે. મુસીબત દૂર થવામાં ઘણો સમય લાગી જાય, પરંતુ જો તમારું દિલ અને તમારી નિયત સાચી હશે તો તમને અંતે સફળતા મળશે જ.